

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Кафедра правознавства**

Навчально-методичний посібник
для самостійного вивчення навчальної дисципліни

«Корпоративне право»

для підготовки магістра
спеціальності 081 «Право»

Полтава – 2016

Автор: Кульчий О.О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Пікуль В.П. – суддя Апеляційного суду Полтавської області.

Осташова В.О. – доцент кафедри бізнес-адміністрування та права Полтавської державної аграрної академії, к. ю. н., доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри
правознавства, протокол № 8
від 24 березня 2016 р.
Зав. кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО

Начальник науково-методичного центру
управління якістю діяльності
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Огуй Н.І.

УЗГОДЖЕНО

Директор науково-навчального центру
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Герман Н.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Програма навчальної дисципліни	7
Тематичний план навчальної дисципліни.....	13
Методичні рекомендації до самостійного вивчення навчальної дисципліни	15

МОДУЛЬ I. Загальні засади корпоративного права

<i>Тема 1.</i> Загальна характеристика корпоративного права.....	15
<i>Тема 2.</i> Джерела корпоративного права.....	20
<i>Тема 3.</i> Державно-правове регулювання корпоративних відносин	26
<i>Тема 4.</i> Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин	33

МОДУЛЬ II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин

<i>Тема 5.</i> Правове регулювання корпоративних відносин в акціонерному товаристві.....	39
<i>Тема 6.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю.....	44
<i>Тема 7.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю	49
<i>Тема 8.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві.....	53
<i>Тема 9.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві	58
<i>Тема 10.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі.....	61
<i>Тема 11.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації.....	65
<i>Тема 12.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації	71
<i>Тема 13.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації	75
<i>Тема 14.</i> Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві.....	79

Завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання	84
Порядок і критерії оцінювання знань студентів	92
Система нарахування балів за видами навчальної роботи	103
Термінологічний словник	113
Список джерел, основної використаної та рекомендованої для поглибленого вивчення навчальної дисципліни літератури.....	126

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Корпоративне право», яку вивчають студенти юридичного профілю підготовки у низці навчальних закладів України, покликана сформувати у майбутніх фахівців підґрунтя професійної правосвідомості, систему знань про правове регулювання корпоративних відносин, його принципи, способи і засоби, нормативну основу, ефективність та інші юридичні характеристики, а також допомогти студентам виробити необхідні правові навички і вміння.

Корпоративне право відповідно до освітньо-професійних програм підготовки магістра є вибірковою навчальною циклу професійної та практичної підготовки.

Місце навчальної дисципліни в навчальному процесі визначається тим, що курс корпоративного права викладається після вивчення студентами навчальних дисциплін, які містять базові поняття юридичних наук і фундаментальні положення національної системи права («Теорія держави і права», «Цивільне право», «Господарське право» «Договірне право», «Кооперативне право»), і є необхідним для більш глибокого, комплексного розуміння та засвоєння принципів і норм системи права України.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Корпоративне право» є формування знань про правове регулювання корпоративних відносин, його принципи, способи і засоби, нормативну основу, ефективність та інші юридичні характеристики.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Корпоративне право» є:

- ознайомлення студентів з системою норм і принципів корпоративного права як складової національної системи права;
- формування у студентів комплексу знань про особливості правового регулювання корпоративних відносин;
- вироблення навичок практичного застосування набутих знань у процесі вирішення конкретних ситуацій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- поняття, предмет, методи та джерела корпоративного права;
- засади державно-правового регулювання корпоративних відносин та юридичної відповідальності у цій сфері;
- правову природу, ознаки та види корпоративних організацій згідно із законодавством України;

- порядок створення, особливості діяльності та припинення суб'єктів корпоративних відносин;
- питання правового регулювання майнових корпоративних відносин;
- права та обов'язки засновників, учасників та членів корпоративних організацій;
- поняття та основні моделі корпоративного управління.

вміти:

- чітко орієнтуватися у системі нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів корпоративних відносин в Україні, правильно визначати нормативні акти і положення, що підлягають застосуванню у конкретній ситуації;
- застосовувати на практиці здобуті теоретичні знання щодо правового регулювання корпоративних відносин;
- вміти складати основні документи, які використовуються у сфері корпоративних відносин, зокрема, – установчі документи корпоративних організацій, дозвільні та реєстраційні документи тощо.

Структура навчальної дисципліни включає в себе два змістові модулі.

Модуль I – «Загальні засади корпоративного права» – включає в себе теми, які містять навчальний матеріал щодо загальної характеристики корпоративного права, його джерел, державно-правового регулювання корпоративних відносин, юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин.

Модуль II – «Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин» – містить матеріал з питань правового регулювання діяльності господарських товариств, кооперативних організацій, фермерських господарств як суб'єктів корпоративних відносин.

Програма навчальної дисципліни «Корпоративне право» підготовки магістра спеціальності 081 «Право» затверджена Вченою радою ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» 23 березня 2016 р. (протокол № 7).

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Загальні засади корпоративного права.

Тема 1. Загальна характеристика корпоративного права.

Поняття та ознаки корпоративного права. Суспільні відносини, що регулюються корпоративним правом. Співвідношення корпоративного права з акціонерним, господарським та цивільним правом.

Методи корпоративного права. Загальнонаукові та спеціальні методи в корпоративному праві. Функції та принципи корпоративного права.

Суб'єкти корпоративних відносин: загальна характеристика.

Корпоративне право як навчальна дисципліна. Мета та завдання корпоративного права як навчальної дисципліни. Структура курсу «Корпоративне право».

Тенденції розвитку корпоративного права в Україні.

Тема 2. Джерела корпоративного права.

Історико-правові аспекти становлення та розвитку національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.

Загальна характеристика джерел корпоративного права. Поняття, ознаки та система корпоративного законодавства. Локальні корпоративні акти. Корпоративні звичаї.

Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.

Тема 3. Державно-правове регулювання корпоративних відносин.

Державні органи, які регулюють корпоративні відносини. Державний контроль за корпоративною діяльністю.

Кабінет Міністрів України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Фонд державного майна України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Тема 4. Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин.

Відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм. Нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм. Відповідальність посадових осіб державних органів за порушення корпоративних норм.

Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Модуль II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин.

Тема 5. Правове регулювання корпоративних відносин в акціонерному товаристві.

Законодавство України про акціонерні товариства.

Поняття і юридична природа акціонерного товариства як корпоративної організації. Типи акціонерних товариств.

Заснування акціонерного товариства. Установчі документи акціонерного товариства як корпоративної організації.

Майнові корпоративні відносини в акціонерному товаристві. Капітал та цінні папери акціонерного товариства. Дивіденди в акціонерному товаристві як корпоративній організації.

Відносини членства в акціонерному товаристві як корпоративній організації. Права та обов'язки акціонерів.

Правове регулювання організаційно-управлінських відносин в акціонерному товаристві.

Припинення акціонерного товариства.

Тема 6. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю.

Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації. Особливості створення та державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.

Система органів управління і контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.

Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю.

Майнові корпоративні відносини в товаристві з обмеженою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.

Припинення діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.

Тема 7. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю.

Правове становище товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації. Особливості створення та державної реєстрації товариства з додатковою відповідальністю.

Система органів управління і контролю в товаристві з додатковою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.

Права та обов'язки учасників товариства з додатковою відповідальністю.

Майнові корпоративні відносини в товаристві з додатковою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.

Припинення діяльності товариства з додатковою відповідальністю.

Тема 8. Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві.

Поняття і юридична природа повного товариства як корпоративної організації. Особливості створення та установчі документи повного товариства.

Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.

Права та обов'язки учасників повного товариства.

Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.

Припинення діяльності повного товариства.

Тема 9. Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві.

Поняття і юридична природа командитного товариства як корпоративної організації. Особливості створення та установчі документи командитного товариства.

Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.

Права та обов'язки учасників (вкладників) командитного товариства.

Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.

Припинення діяльності командитного товариства.

Тема 10. Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі.

Виробничий кооператив як корпоративна організація.

Утворення та державна реєстрація виробничого кооперативу. Особливості членства у виробничому кооперативі. Управління виробничим кооперативом. Господарська діяльність виробничого кооперативу.

Майнові корпоративні відносини у виробничому кооперативі. Майнова відповідальність виробничого кооперативу. Відповідальність членів виробничого кооперативу за зобов'язаннями кооперативу. Припинення виробничого кооперативу.

Тема 11. Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації.

Законодавство України про сільськогосподарську кооперацію.

Сільськогосподарський виробничий кооператив як корпоративна організація.

Відносини членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі. Особливості управління сільськогосподарським виробничим кооперативом. Майнові корпоративні відносини у сільськогосподарському виробничому кооперативі. Припинення сільськогосподарського виробничого кооперативу.

Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив як корпоративна організація. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Мета діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Утворення та державна реєстрація сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Припинення діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Особливості членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Управління сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.

Майнові корпоративні відносини в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Пайові внески до

сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Кооперативні виплати в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі.

Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Тема 12. Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації.

Законодавство України про споживчу кооперацію.

Поняття споживчої кооперації та споживчого кооперативу (товариства) як корпоративної організації.

Особливості створення і державної реєстрації споживчого кооперативу (товариства). Припинення діяльності споживчого кооперативу (товариства).

Правове регулювання організаційно-управлінських відносин у системі споживчої кооперації.

Майнові корпоративні відносини у споживчому кооперативі (товаристві). Пайові внески до обслуговуючого кооперативу. Кооперативні виплати в обслуговуючому кооперативі.

Правове становище об'єднань (спілок) споживчих кооперативів (товариств).

Тема 13. Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації.

Законодавство України про кредитну кооперацію.

Поняття і юридична природа кредитної спілки як корпоративної організації. Особливості створення і державної реєстрації кредитних спілок. Припинення діяльності кредитної спілки.

Система органів самоврядування кредитної спілки, їх повноваження. Відносини членства у кредитних спілках.

Майнові корпоративні відносини у кредитній спілці. Майнові фонди кредитної спілки, їх правовий режим.

Правове становище асоціацій кредитних спілок. Об'єднані кредитні спілки.

Тема 14. Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві.

Законодавство України про фермерське господарство.

Фермерське господарство як корпоративна організація. Утворення та державна реєстрація фермерського господарства. Припинення діяльності фермерського господарства.

Особливості членства у фермерському господарстві. Управління фермерським господарством.

Господарська діяльність фермерського господарства. Майнові корпоративні відносини у фермерському господарстві.

Державна підтримка фермерського господарства.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Корпоративне право» для студентів денної форми навчання
спеціальності 081 «Право»

№ З/ П	Назва модулів, тем навчальної дисципліни	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні заняття		позаауди торна робота
			лекції	семінарські заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль I. Загальні засади корпоративного права					
1.	Загальна характеристика корпоративного права	8	2	2	4
2.	Джерела корпоративного права	6	2	-	4
3.	Державно-правове регулювання корпоративних відносин	8	2	2	4
4.	Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин	8	2	2	4
	Разом	30	8	6	16
Модуль II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин					
5.	Правове регулювання корпоративних відносин в акціонерному товаристві	8	2	2	4
6.	Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю	8	2	2	4
7.	Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю	4	-	-	4

1	2	3	4	5	6
8.	Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві	8	2	2	4
9.	Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві	4	-	-	4
10.	Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі	4	-	-	4
11.	Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації	8	2	2	4
12.	Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації	4	-	-	4
13.	Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації	6	2	2	2
14.	Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві	6	2	2	2
	<i>Разом</i>	60	12	12	36
	<i>Разом годин</i>	90	20	18	52

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМАСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО»

МОДУЛЬ I. Загальні засади корпоративного права.

Тема 1. Загальна характеристика корпоративного права.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні сутності корпоративного права, його місця в системі інших правових явищ. Тому насамперед доцільно зосередитись на опрацюванні змісту низки понять і осмисленні логічних зв'язків між ними.

Вивчаючи дану тему, студентам слід взяти до уваги, що корпоративні відносини в Україні розвиваються надзвичайно динамічно. Багато нових правових інститутів впроваджується сьогодні у вітчизняне корпоративне право у зв'язку з необхідністю адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Незважаючи на те, що на сьогодні правова основа регулювання діяльності корпоративних підприємств уже сформувалась, вона далеко не завжди відповідає вимогам господарської практики.

На думку фахівців [68, с.9], це пояснюється тим, що розвиток корпоративних відносин відбувається в стрімкому темпі, в результаті чого економіка випереджає право. Відтак, поява якісно нових економічних відносин поки не знаходить належного законодавчого закріплення. Відсутня єдність у розумінні процесів, які відбуваються у корпоративному секторі економіки, що породжує велику кількість теорій і гіпотез, які нерідко навіть суперечать одна одній. У зв'язку з цим виникає необхідність додаткового уточнення питань, які стосуються визначення основоположних понять корпоративного права, сутності корпоративних відносин, особливостей правового статусу корпоративних підприємств та ін.

Працюючи над вказаною темою, студентам також необхідно взяти до уваги, що, на думку дослідниці В.Васильєвої, у юридичній літературі з приводу питання про поняття корпоративного права та корпоративних прав існують різні точки зору. Проблеми корпоративного права дедалі більше привертають увагу юристів-практиків та науковців і стають предметом вивчення останніх.

Безперечно, ці поняття не є одновимірними: правовідносини, які регулює корпоративне право, за своєю правовою природою є складними та різноплановими. Тому, зрозуміло, виникла нагальна потреба дати правовий аналіз цим поняттям, з'ясувати юридичну природу корпоративних відносин, визначити їх місце в системі права.

Розглядаючи питання про поняття корпоративного права, варто відзначити відсутність однакових критеріїв серед українських науковців у підході до цього питання, а звідси – і різноманіття поглядів (ототожнення корпоративного права з акціонерним правом, віднесення до корпоративних відносин питань регулювання внутрішніх організаційних правил, правил трудового розпорядку, преміювання тощо).

Своєрідно підходить до визначення поняття корпоративного права вчений Т.В. Кашаніна. На її думку, корпоративне право – це система внутрішньоорганізаційних правил певної організації, яка заснована на членстві та об'єднанні капіталів.

Окремими фахівцями корпоративне право розглядається як цивільно-правовий інститут, який входить до предмета регулювання цивільного права, але особливості цих суспільних відносин визначають їх внутрішню диференціацію і потребують відповідного правового регулювання. Отже, для регулювання корпоративних відносин застосовується цивільно-правовий метод регулювання – метод юридичної рівності сторін. У результаті врегулювання нормами права ця група суспільних відносин набуває форми цивільного правовідношення.

Студентам слід взяти до уваги, що, на думку дослідників, стержнем усіх корпоративних прав є правовий зв'язок, який виникає між засновниками та створеним суб'єктом. Специфіка корпоративного права виявляється, зокрема, в тому, що воно, у свою чергу, складається з низки прав, яке кожне окремо можна назвати корпоративним правом. Це право на одержання дивідендів, право на управління, право на отримання частини прибутку тощо.

Як зазначає відомий науковець О.І.Харитонова, останнім часом у юридичних виданнях чимало уваги приділяється корпоративним відносинам у господарських товариствах, які виникають між його учасниками та органами господарського товариства при прийнятті рішень у сфері управління його господарською діяльністю. Підвищений інтерес до цих питань серед науковців і практиків передусім зумовлений великою кількістю судових справ у спорах, пов'язаних із корпоративним управлінням у господарських

товариствах. Науковцями досліджуються питання формування та діяльності органів господарських товариств, правова природа відносин, що виникають між органами управління та учасниками товариства, проблема кваліфікації відносин між органами юридичної особи тощо.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Галузь права – сукупність правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин.

Підгалузь права – сукупність споріднених правових інститутів, що об'єктивно склалася в межах однієї галузі права і регулює специфічне (вужче ніж галузь) коло суспільних відносин.

Корпоративне право в об'єктивному розумінні – система юридичних норм, що регулюють групу суспільних відносин, яка виникає у зв'язку із створенням і функціонуванням юридичних осіб у результаті реалізації суб'єктами цивільних правовідносин права бути їх засновниками (учасниками).

Корпоративне право в суб'єктивному розумінні – право особи, об'єднуючи зусилля та капітал, бути учасником корпорації (юридичної особи). Всі інші суб'єктивні права учасника, що впливають із його членства в тій чи іншій організації, є похідними і розкриваються через поняття змісту корпоративного права.

Корпоративне право – це підгалузь господарського права, норми якої регулюють корпоративні відносини, що виникають у зв'язку з утворенням, діяльністю, управлінням і припиненням корпоративних підприємств.

Предмет корпоративного права становлять суспільні відносини, що виникають у процесі створення, діяльності, управління та припинення корпоративних підприємств.

Корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та ознаки корпоративного права.
2. Методи, функції та принципи корпоративного права.
3. Суб'єкти корпоративних відносин: загальна характеристика.
4. Корпоративне право як навчальна дисципліна.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки корпоративного права.
2. Методи, функції та принципи корпоративного права.
3. Суб'єкти корпоративних відносин: загальна характеристика.
4. Корпоративне право як навчальна дисципліна.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Суспільні відносини, що регулюються корпоративним правом.
2. Загальнонаукові та спеціальні методи в корпоративному праві.
3. Мета та завдання корпоративного права як навчальної дисципліни.
4. Структура курсу «Корпоративне право».

Основні терміни та поняття: норма права, галузь права, інститут права, нормативно-правовий акт, корпоративне право, предмет корпоративного права, методи корпоративного права, принципи корпоративного права, функції корпоративного права, корпоративні правовідносини, суб'єкти корпоративних відносин.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Суб'єкти корпоративних відносин».

4. Виконати тестові завдання:

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) система права;

г) правова система.

2. Серед наведених нижче найширшим є поняття:

- а) торгівельної діяльності;
- б) підприємницької діяльності;
- в) господарської діяльності;
- г) комерційної діяльності.

3. Корпоративне право – це:

- а) лише навчальна дисципліна;
- б) лише наука;
- в) наука та навчальна дисципліна;
- г) методика викладання права.

4. Учасниками відносин у сфері господарювання є:

- а) суб'єкти господарювання;
- б) посадові особи органів державної влади;
- в) особи, що володіють корпоративними правами;
- г) громадяни – учасники господарського договору.

5. Згідно зі ст. 42 Конституції України право на підприємницьку діяльність мають:

- а) громадяни України;
- б) громадяни України й апатриди;
- в) всі особи незалежно від громадянства;
- г) громадяни України і тих держав, з якими Україна уклала відповідні договори.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

У Львівському національному університеті ім. І. Франка проходила міжнародна науково-практична конференція. У ході її роботи розпочалася дискусія. Професор К. стверджував, що корпоративне право є самостійною галуззю права, яка не має нічого спільного з іншими галуззями. Професор Б. це категорично заперечував.

Хто з науковців помиляється? Аргументуйте Вашу точку зору.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 12, 15,31-32, 43-44, 68-71, 78,98, 101, 105, 107-110, 112, 115, 122-124, 127, 133,136-139.

Тема 2. Джерела корпоративного права.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми має бути спрямоване на опрацювання сутності та змісту джерел правового регулювання корпоративних відносин. Головною метою є ознайомлення з відповідними правовими нормами, згідно з якими здійснюється зазначене правове регулювання.

Працюючи над вказаною темою, студентам слід взяти до уваги, що, як вважає науковець І.В.Лукач, зметою забезпечення надходження інвестицій Україна має побудувати струнку систему джерел корпоративного права. Особливого значення цей процес набуває в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави. Значна робота з адаптації корпоративних норм Європейського Союзу уже була зроблена, потрібно провести ревізію цих норм і шляхів подальшої адаптації.

Джерела корпоративного права становлять єдину, цілісну систему, елементи (складові частини) якої перебувають у відносній субординації й ієрархічній підпорядкованості відповідно до логіки правового регулювання корпоративних правовідносин.

Під джерелами корпоративного права у формальному значенні слід розуміти результати діяльності державних органів та корпоративних підприємств, тобто нормативно-правові акти та корпоративні норми, які регулюють корпоративні правовідносини [68, с.26].

Опрацьовуючи тему, студентам слід взяти до уваги, що комплексний характер корпоративного права обумовлює і комплексний характер його джерел. До системи відносин, що складають предмет корпоративного права, поряд із цивільно-правовими відносинами, входять господарсько-правові, адміністративно-правові, фінансово-правові та інші відносини, що в свою чергу обумовлює включення до джерел корпоративного права відповідних нормативних актів.

Основним видом джерел корпоративного права є нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, що містить норми права. Застосування знаходять також нормативні договори і правові звичаї.

Класифікувати джерела корпоративного права можна за різними ознаками. Найбільш поширеною є їх класифікація за юридичною силою: 1) конституційно-правові акти; 2) міжнародно-правові акти; 3) кодифіковані нормативно-правові акти (кодекси), закони та інші акти, що мають силу закону; 4) підзаконні нормативно-правові акти.

Конституція України, маючи найвищу юридичну силу, встановлює загальні принципи здійснення підприємницької діяльності. Так, зокрема, згідно зі ст. 42 Конституції України [1] кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Під міжнародним договором України розуміють договір, укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо). Чинні міжнародні договори, після надання Верховною Радою України згоди в належній формі, стають частиною національного законодавства України.

Базовим нормативним актом у сфері біржових відносин, що має силу закону, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р. Цей нормативний акт визначає основні засади господарювання в Україні, містить загальні положення щодо господарських зобов'язань, відповідальності за порушення у сфері господарювання, особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання, в тому числі у сфері корпоративних відносин, тобто регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Кодекс містить і положення щодо суб'єктів господарювання – фізичних та юридичних осіб, організаційно-правові форми останніх, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними господарської (в тому числі торговельної) діяльності.

Серед кодифікованих нормативних актів найважливіша, після Господарського кодексу України, роль у сфері правового регулювання підприємницької діяльності належить Цивільному кодексу України від 16 січня 2003 р. [10]. Регулюючи особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини) відповідних учасників, він встановлює загальні положення щодо фізичних осіб, в тому числі тих, що мають статус суб'єктів підприємницької діяльності, щодо юридичних осіб та їх організаційно-правових форм, щодо угод (правочинів), норми зобов'язального права та інше.

Систему підзаконних нормативних актів очолюють укази Президента України – нормативні акти, що видаються на основі Конституції і законів України. Нормативні акти Кабінету Міністрів України (постанови та розпорядження) займають наступну сходинку в ієрархії підзаконних нормативних актів. Це означає, що їх положення повинні відповідати

положенням Конституції, міжнародних договорів України, законів і актів Президента України.

Нормативні акти органів державної виконавчої влади – постанови, накази і розпорядження органів виконавчої влади, їх посадових осіб – приймаються на основі і на виконання вищих щодо них органів влади і повинні відповідати їм.

Корпоративні відносини регулюються також на індивідуальному (локальному) рівні за допомогою актів їх учасників. До таких документів належать статuti суб'єктів корпоративних відносин, засновницькі договори та інші види угод, правила внутрішнього трудового розпорядку й інші документи.

Студентам слід взяти до уваги, що на думку фахівців, система корпоративного законодавства – це, з формальної точки зору, сукупність результатів діяльності державних органів управління та суб'єктів господарювання, тобто нормативно-правові акти та акти договірної характеру, які регулюють корпоративні правовідносини[133, с.139].

Отже, корпоративне право має розгалужену систему джерел, засобом яких набувають загальнообов'язковості та формальної визначеності правові норми, призначені для регулювання корпоративних відносин.

Вивчаючи тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Закон – нормативно-правовий акт, що приймається органом законодавчої влади чи референдумом з додержанням спеціальної законодавчої процедури, регулює найважливіші суспільні відносини і має вищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів.

Законодавство – система нормативно-правових актів; форма існування права, спосіб надання юридичного значення нормам права, засіб їх організації та поєднання в конкретні нормативні приписи, нормативно-правові акти, інститути та галузі законодавства.

Галузь законодавства – система взаємопов'язаних законодавчих актів, що виступає засобом вираження і організації структури галузі права.

Кодифікаційний акт – впорядкована система пов'язаних між собою нормативних приписів, що регулюють на основі єдиних правових принципів певну сферу порівняно однорідних, достатньо стабільних суспільних відносин (його структура нерідко відображає структуру і зміст тієї чи іншої галузі права).

Кодифікація – спосіб систематизації законодавства, який полягає у змістовній переробці й погодженні певної, пов'язаної спільним предметом регулювання, групи юридичних норм та об'єднанні їх в єдиному нормативно-правовому акті (є різновидом правотворчого процесу).

Корпоративні норми – це вид соціальних норм, які встановлюються органами корпоративного підприємства і поширюються на суб'єктів корпоративних відносин.

Корпоративний нормативний акт – це зовнішня форма виразу рішення засновників або органу управління юридичної особи, що містить певне правило поведінки суб'єктів корпоративних відносин.

Корпоративний звичай – це правило, що склалося у корпоративному підприємстві на підставі постійного і однотипного повторення яких-небудь фактичних відносин і застосування якого забезпечується заходами впливу з боку корпоративного підприємства (заходами заохочення або санкціями).

Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий в односторонньому вольовому порядку компетентним суб'єктом правотворчості за визначеною законом процедурою, в якому містяться норми права.

Нормативно-правовий договір – добровільне і узгоджене рішення (угода) двох чи більше сторін, яке містить норми права.

Нормативно-правовий припис – вміщене у статті нормативно-правового акта логічно й граматично завершене деонтичне судження загального характеру; письмове викладення правила поведінки (принципу, дефініції тощо), структура якого обумовлюється в кожному окремому випадку структурою норми права.

Офіційне тлумачення норми права – різновид тлумачення норми права, що здійснюється спеціально уповноваженим компетентним органом чи посадовою особою на підставі службового обов'язку та результати якого набувають офіційного значення.

Підзаконний нормативний правовий акт – акт компетентного органу держави, що приймається на підставі закону, відповідно до нього і для його виконання.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про акціонерні товариства» [12] від 19 вересня 2008 р., «Про господарські

товариства» [15] від 19 вересня 1991 р., «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р., «Про кредитні спілки» [32] від 20 грудня 2001 р., «Про сільськогосподарську кооперацію» [43] від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р., «Про споживчу кооперацію» [44] від 9 квітня 1992 р., «Про фермерське господарство» [49] від 19 червня 2003 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Загальна характеристика джерел корпоративного права.
2. Поняття, ознаки та система корпоративного законодавства. Локальні корпоративні акти. Корпоративні звичаї.
3. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Історико-правові аспекти становлення національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.
2. Історико-правові аспекти розвитку національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.

Основні терміни та поняття: джерела корпоративного права, нормативно-правовий акт, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, правовий звичай, судовий прецедент, адміністративний прецедент, корпоративне законодавство, система корпоративного законодавства.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми.
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Розробити структурно-логічну схему «Джерела корпоративного права».
4. Виконати тестові завдання:
  1. Порівняно з Цивільним кодексом України Господарський кодекс України є нормативним актом:
    - а) загальним;
    - б) особливим;

в) спеціальним;

г) преюдиціальним.

2. Акт права, за допомогою якого держава, через свої компетентні органи, наділені повноваженнями укладати договори, виражає свою згоду взяти на себе зобов'язання в міжнародному плані на підставі відповідного договору:

а) ратифікація;

б) денонсація;

в) легітимація;

г) контрафакція.

3. Закон України «Про господарські товариства» було прийнято у:

а) 2015 р.;

б) 1998 р.;

в) 1991 р.;

г) 2013 р.

г) соціальна діяльність.

4. Декрети Кабінету Міністрів України мають силу:

а) міжнародного договору;

б) закону;

в) підзаконного акта;

г) указу Президента.

5. У складі господарського права переважають норми:

а) трудового права;

б) адміністративного права;

в) сімейного права;

г) цивільного права.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Нормативно-правовий акт, виданий Міністерством інфраструктури України, розташованим у м. Києві, було зареєстровано у Головному управлінні юстиції м. Києва.

Чи відповідає зазначена реєстрація чинному законодавству України?

Який порядок встановлено для державної реєстрації нормативно - правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю ?

Ситуаційне завдання № 2

Орган реєстрації відмовив у скасуванні рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акта міністерства, який був

zareєстрований ним три роки тому з підстав, що нібито ЦК України встановлює трирічний строк позовної давності.

Чи правомірна зазначена відмова?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Ситуаційне завдання № 3

У нормативно-правовому акті, виданому Міністерством юстиції України, було зазначено, що він набуває чинності через вісім днів після видання.

Чи відповідає зазначений нормативно-правовий акт законодавству України? Дайте аргументовану відповідь.

Джерела і література:

№№ 1-71, 78, 105, 107-110, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 3. Державно-правове регулювання корпоративних відносин.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення цієї теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і особливостей державно-правового регулювання корпоративних відносин в Україні.

Вивчаючи тему, студентам необхідно взяти до уваги, що на думку дослідниці О.М. Сафронової, формування цілісної системи методів державного регулювання корпоративних відносин є однією з основних передумов запровадження дієвої політики уряду в цій сфері економіки. Виконання цієї вимоги набуває особливої актуальності в нашій країні, де корпоративне управління перебуває лише на стадії свого становлення. Для нинішньої практики господарювання в корпоративному секторі України характерним є перманентний перерозподіл власності, формування специфічної мотивації менеджерів і великих акціонерів, орієнтованої переважно на контроль фінансових потоків і виведення активів керованих підприємств у тіньовий обіг, слабкість традиційних зовнішніх механізмів управління корпораціями (ринків цінних паперів і контролю, загрози банкрутства), наявність суттєвих прогалин у законодавчому забезпеченні захисту прав інвесторів. За цих обставин не випадково,

що розвиток вітчизняних господарських товариств супроводжується загостренням корпоративних конфліктів, унаслідок чого ускладнюються ринкова реструктуризація і доступ до зовнішніх джерел фінансування виробничої діяльності. Органи ж державної виконавчої влади, на які, по суті, покладаються функції арбітражу при розв'язанні такого роду конфліктів, досить часто виступають їх ініціаторами, удаючись до вибіркового (політизованого) державного інформенту і використовуючи для цього переважно один метод - адміністративний примус. Таким чином, розвиток корпоративних відносин у сучасних умовах України потребує виваженого й послідовного впливу з боку держави. Для цього необхідно визначити й певним чином систематизувати можливий набір відповідних методів і засобів державного регулювання, з'ясувати доцільні межі їх застосування відповідно до умов вітчизняної господарської практики і, нарешті, окреслити найбільш перспективні напрями їх подальшого вдосконалення.

Опрацьовуючи матеріали теми, студентам слід взяти до уваги, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного й соціального розвитку застосовує різноманітні засоби та механізми регулювання господарської діяльності. Згідно зі ст. 12 ГК України [2], основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій. Умови, обсяги, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються законодавством.

Держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання в таких сферах: збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин – за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності; фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин – за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни; цін і ціноутворення – з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги; монополізму та конкуренції – з питань додержання антимонопольно-конкурентного

законодавства; виробництва та праці – за безпекою виробництва та праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності; споживання – за якістю і безпечністю продукції та послуг; зовнішньоекономічної діяльності – з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки [78, с.31].

Студентам слід знати, що усі суб'єкти господарювання зобов'язані здійснювати первинний (оперативний) та бухгалтерський облік результатів своєї роботи, складати статистичну інформацію, а також надавати відповідно до вимог закону фінансову звітність та статистичну інформацію щодо своєї господарської діяльності, інші дані, визначені законом. Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання надання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом.

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що відповідно до ч. 4 ст. 87 ЦК України [10], юридична особа вважається створеною із дня її державної реєстрації. За ч. 1 ст. 58 ГК України [2] суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа – підприємець. Отже, державна реєстрація і є необхідною обов'язковою умовою їх участі в конкретних господарських відносинах та функціонування на ринку. Державна реєстрація також є однією з функцій державних органів щодо контролю за дотримання законності в організації господарської діяльності.

Студентам слід знати, що реалізацію державної політики у сфері ліцензування здійснюють Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган із питань ліцензування, а також органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України та спеціально вповноважені виконавчі органи рад, уповноважені провадити ліцензування певних видів господарської діяльності.

Також студентам слід взяти до уваги, що згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 19 червня 2007 р. № 832 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності» [61], контроль за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності здійснюється шляхом проведення єдиного моніторингу

ефективності управління об'єктами державної власності (далі - моніторинг) щодо: оцінки ефективності управління; показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання; стану виконання суб'єктами господарювання фінансових планів та їх платоспроможності; додержання законності щодо використання та збереження державного майна; виконання суб'єктами управління обов'язків відповідно до законодавства.

Критерії визначення ефективності управління об'єктами державної власності встановлюються з метою оцінки ефективності виконання за звітний період центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими органами, які здійснюють управління об'єктами державної власності (далі - суб'єкт управління), обов'язків, визначених відповідно до законодавства.

Вивчаючи тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Критеріями визначення ефективності управління об'єктами державної власності є результати фінансово-господарської діяльності, стан використання та збереження державного майна суб'єктів господарювання державного сектору економіки (далі - суб'єкт господарювання), які належать до сфери управління суб'єктів управління, а також повнота та своєчасність виконання суб'єктом управління покладених на нього повноважень.

Ліцензіар – орган, уповноважений Кабінетом Міністрів України видавати ліцензії на певні види підприємницької діяльності.

Ліцензіат – суб'єкт господарювання, який отримав ліцензію на здійснення певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензійний реєстр – список суб'єктів господарювання – ліцензіатів, який формується і ведеться органом ліцензування відповідно до отриманої ліцензіатами ліцензії як автоматизована система збирання, нагромадження, захисту та обліку відомостей про цих суб'єктів.

Ліцензійні умови – встановлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при здійсненні певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензія – документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про державну підтримку малого підприємництва» [17] від 19 жовтня 2000 р., «Про державну підтримку сільського господарства України» [18] від 24 червня 2004 р., «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [19] від 15 травня 2003 р. в редакції від 26 листопада 2015 р., «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [21] від 6 вересня 2005р., «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [24] від 11 вересня 2003 р., «Про Кабінет Міністрів України» [29] від 27 лютого 2014 р., «Про ліцензування видів господарської діяльності» [33] від 2 лютого 2015 р., «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [37] від 5 квітня 2007 р., «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» [38] від 19 травня 2011 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Державні органи, які регулюють корпоративні відносини.
2. Кабінет Міністрів України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
3. Фонд державного майна України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
4. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Державні органи, які регулюють корпоративні відносини.
2. Кабінет Міністрів України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
3. Фонд державного майна України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
4. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Державний контроль за корпоративною діяльністю.
2. Антимонопольний комітет України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.

Основні терміни та поняття: державне регулювання економіки, економічна стратегія, економічна тактика, програмування, управління, контроль, державні органи, які здійснюють регулювання корпоративних відносин, Кабінет Міністрів України, Фонд державного майна України, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Антимонопольний комітет України.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Система державних органів, які здійснюють регулювання корпоративних відносин».

4. Виконати тестові завдання:

1. Чинний закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» діє у редакції:

а) 2015 р.;

- б) 1998 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

2. Чинний закон України «Про Кабінет Міністрів України» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

3. Сукупність документів у паперовій та/або електронній формі, що подавалися для проведення реєстраційних дій – це:

- а) реєстраційна справа;
- б) оперативна справа;
- в) реєстраційна карта;
- г) оперативне використання документів.

4. Кабінет Міністрів України:

- а) кваліфікований орган;
- б) не є вищим органом у системі органів виконавчої влади;
- в) нострифікований орган;
- г) є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

5. Одним із засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:

- а) регулювання цін і тарифів;
- б) компіляція;
- в) консигнація;
- г) оптимізація.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Місцева рада заборонила повному товариству «Рибалка» виробляти гачки для любительської рибної ловлі, мотивуючи це тим, що в місті вже є підприємство, яке предметно займається виробництвом даної продукції. ПТ «Рибалка» звернулося до Вас як до юриста з таким переліком питань:

Чи правомірне рішення місцевої райради ?

Чи не порушені вимоги антимонопольного законодавства України?

Яким чином ПТ «Рибалка» може захистити свої порушені права?

Ситуаційне завдання № 2

Командитне товариство «Харлей» було створено у 2001 р. й надавало консалтингові послуги. У 2016 р. засновники вирішили надавати охоронні послуги населенню.

Які дії має вчинити командитне товариство?

Чи підлягає ліцензуванню та патентуванню охоронна діяльність?
Обґрунтуйте відповідь із посиланням на чинне законодавство.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 19-20, 24, 29, 34, 37-38, 47, 55-56, 58-59, 61-65, 68-71-72, 78, 92, 105, 107-110, 112-113, 115, 122-124, 131, 136-139.

Тема 4. Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Юридична відповідальність виконує в суспільстві важливі функції – попереджувальну, репресивну (каральну), компенсаційну (поновлення у межах можливого порушених прав потерпілих). Вона є важливим елементом механізму забезпечення правопорядку у сфері корпоративних відносин. Опрацьовуючи матеріал цієї теми, слід зосередитися на характеристиках (суб'єктах, підставах виникнення, порядку застосування, переліку санкцій тощо) юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що юридична відповідальність – це засіб забезпечення правомірної поведінки суб'єктів права й боротьби із правопорушеннями. Юридична відповідальність установлюється компетентними органами держави й пов'язана зі здійсненням державного примусу. Отже, юридична відповідальність – це правовідношення між державою і суб'єктом правопорушення, що характеризується засудженням протиправного діяння правопорушника та накладанням на нього обов'язку притерпіти, відповідно до санкції порушеної норми права, сприятливі наслідки особистого, майнового й організаційного характеру [107, с.330].

Залежно від того, до якої галузі належить юридична відповідальність та який вид правопорушення вчинений, виділяються такі види юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин:

- господарсько-правова відповідальність, яка встановлена у формі застосування до правопорушників господарських санкцій;
- цивільно-правова відповідальність, що має прояв у формі відшкодування завданої шкоди, відшкодування збитків або ж штрафу, пені, неустойки тощо;

- адміністративна відповідальність – у формі адміністративних стягнень;
- кримінально-правова відповідальність, що настає у формі кримінального покарання;
- матеріальна відповідальність, що передбачена у формі відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення трудових обов'язків;
- дисциплінарна відповідальність, що настає у формі різних дисциплінарних стягнень унаслідок порушення трудових обов'язків.

Підставою для застосування санкції закону, яка передбачає юридичну відповідальність, повинен бути факт скоєння правопорушення.

[107, с.330].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Адміністративно-господарські санкції – заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. До таких заходів належать: вилучення прибутку, адміністративно-господарський штраф, стягнення зборів (обов'язкових платежів), зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання, застосування антидемпінгових заходів, припинення експортно-імпорتنих операцій, застосування індивідуального режиму ліцензування, зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності, обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання, скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання, інші встановлені законодавством адміністративно-господарські санкції.

Оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що застосовуються сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

Антимонопольний комітет України – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає в забезпеченні державного захисту конкуренції в підприємницькій діяльності.

Анулювання ліцензії – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на здійснення певного виду господарської діяльності.

Зловживання владою або посадовим становищем – умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, які охороняються законом.

Зловживання монопольним становищем на ринку – нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, у тому числі нав'язування товару, непотрібного контрагенту, обмеження або припинення виробництва, вилучення з обігу товарів із метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, часткова або повна відмова від реалізації чи закупівлі товару за відсутності альтернативних джерел постачання або збуту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, інші дії, спрямовані на створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) інших підприємств, встановлення монопольних цін (тарифів, розцінок) на свої товари, а також дискримінаційних цін, що обмежують права окремих споживачів.

Кредитор – юридична або фізична особа, яка має в установленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи Державної податкової служби й інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Кредиторська заборгованість – кошти підприємства, організації або установи, які підлягають сплаті відповідним юридичним або фізичним особам.

Штрафні санкції – господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., Кодекс України про адміністративні правопорушення від 12 липня 1984 р. [7], Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [8], закони України «Про акціонерні

товариства» [12] від 19 вересня 2008 р., «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р., «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р, «Про кредитні спілки» [32] від 20 грудня 2001 р., «Про сільськогосподарську кооперацію» [43] від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р., «Про споживчу кооперацію» [44] від 9 квітня 1992 р., «Про фермерське господарство» [49] від 19 червня 2003 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Відповідальність державних органів та їх посадових осіб за порушення корпоративних норм.
2. Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.
3. Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Відповідальність державних органів та їх посадових осіб за порушення корпоративних норм.
2. Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.
3. Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.
2. Проблеми удосконалення законодавства про відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Основні терміни та поняття: юридична відповідальність, господарсько-правова відповідальність, господарське правопорушення, договірне правопорушення, позадоговірне правопорушення, презумпція вини боржника, солідарна відповідальність, регрес,

господарсько-правові санкції, відшкодування збитків, штрафні санкції, неустойка, штраф, пеня, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, матеріальна відповідальність, дисциплінарна відповідальність.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин».

4. Виконати тестові завдання:

1. Застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції у господарській договір:

а) можуть бути включені за згодою сторін;

б) не можуть бути включені;

в) можуть бути включені лише в разі, коли виробником є державне підприємство;

г) можуть бути включені за дозволом Міністерства економіки України.

2. Одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною із звільненням її від відповідальності за це у разі порушення зобов'язання другою стороною належить до:

а) штрафних санкцій;

б) оперативно-господарських санкцій;

в) адміністративно-господарських санкцій;

г) грошових санкцій.

3. До адміністративної відповідальності за порушення у сфері господарювання притягаються:

а) посадові (службові) особи суб'єктів підприємницької діяльності;

б) юридичні особи публічного права;

в) юридичні особи приватного права;

г) підприємства усіх форм власності.

4. Згідно із Законом України «Про відповідальність за несвочасне виконання грошових зобов'язань» розмір пені обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати:

а) облікової ставки НБУ;

б) подвійної облікової ставки НБУ;

- в) потрійної облікової ставки НБУ;
  - г) п'ятикратної облікової ставки НБУ.
5. Яка з перелічених обставин є підставою для звільнення від господарсько-правової відповідальності?
- а) порушення зобов'язань контрагентами правопорушника;
  - б) рішення уряду про обмеження торговельних відносин з країною боржника;
  - в) відсутність у боржника необхідних коштів;
  - г) відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Під час проведення інвентаризації у ТОВ «Торгсин» було виявлено нестачу матеріальних цінностей на суму 10 000 грн. Власники ТОВ прийняли рішення, що заподіяна шкода має бути відшкодована всіма працівниками у пропорційно однакових частках. Працівники виступили із запереченнями та вирішили звернутися до суду. Працівниками «Торгсину» є три продавці, два стажисти (студенти комерційного коледжу), вантажник, прибиральниця.

Чи правомірне рішення власників «Торгсину»?

Як би Ви вирішили спір?

Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-3, 5-11, 14, 66-71, 73, 78, 94, 97, 105, 107-110, 112, 115, 122-124, 136-139.

МОДУЛЬ II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин.

Тема 5. Правове регулювання корпоративних відносин в акціонерному товаристві.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Відносини, які є предметом корпоративного права, пов'язують суб'єктів корпоративних відносин між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст корпоративних відносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим становищем. Тож головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового

становища акціонерного товариства як суб'єкта корпоративного права.

Опрацьовуючи матеріали даної теми, майбутнім фахівцям необхідно взяти до уваги, що акціонерне товариство (АТ) як організаційно-правова форма використовується в основному на великих підприємствах. Воно засноване на взаємодії інтересів трьох груп: акціонерів, що довірили свої кошти товариству; органів управління, що здійснюють керівництво товариством; всіх інших осіб, які працюють в АТ, зокрема, найманих працівників [68, с.51].

Студентам також слід взяти до уваги, що ознаками акціонерного товариства є наступні:

на відміну від ТОВ статутний капітал АТ поділений на певну кількість рівних між собою частин, виражених акціями (цінним паперами рівної номінальної вартості). Акція представляє собою одиницю статутного капіталу. Конкретні члени АТ можуть мати різну кількість акцій, і відповідно загальна частка кожного із них може відрізнятися;

засновники АТ несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до його державної реєстрації. АТ відповідає за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями засновників тільки у разі схвалення їх дій загальними зборами акціонерів, які мають бути проведені протягом шести місяців після державної реєстрації товариства;

мінімальний розмір статутного капіталу АТ становить 1250 мінімальних заробітних плат. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів;

АТ може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. АТ не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа;

установчим документом АТ є статут;

сплатою внеску при заснуванні АТ набувається право бути його акціонером. Згідно із ч. 3 ст. 11 закону України «Про акціонерні товариства» [12] кожний засновник АТ повинен оплатити повну вартість придбаних акцій до дати затвердження результатів розміщення першого випуску акцій. Особа, яка зробила внесок, втрачає безпосередні права на майно, яке вона внесла при вступі в АТ. Безпосередній зв'язок її зі зробленими внесками, що розчинилися в майні, яке належить тепер уже цілому АТ, не може бути відновлений

до припинення АТ. Але в цьому випадку акціонер отримує не свій початковий внесок, а частину майна, пропорційну його участі в товаристві;

частки учасника АТ, виражені в цінних паперах - акціях, можуть вільно відчужуватись. Проте свобода відчуження акцій не є безумовно необхідною ознакою АТ. Можливі обмеження свободи відчуження акцій. Наприклад, у статуті приватних АТ згідно може передбачати наявність переважного права акціонерів приватного товариства на придбання акцій цього товариства, які пропонуються їх власником до продажу третій особі, та порядок його реалізації або відсутність такого права;

АТ самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості акцій, що їм належать. При цьому межі майнового ризику акціонера визначаються не номінальною вартістю акцій, а фактично понесеними акціонером витратами на придбання акцій;

статутом АТ може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання;

припинення участі акціонера в АТ, яке відбувається шляхом відчуження акцій або правонаступництва, прямо не впливає на статутний капітал АТ;

управління АТ здійснюється через систему органів управління, що включає загальні збори АТ, наглядову раду, виконавчий орган, ревізійну комісію (ревізора).

АТ за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства. Кількісний склад акціонерів приватного АТ не може перевищувати 100 акціонерів [68, с.53].

Майбутнім фахівцям також необхідно взяти до уваги, що на відміну від інших акціонерних товариств, що належать до державного сектора економіки, правовий режим майна товариств, єдиним акціонером яких є держава, як правило, передбачає наявність обмежень стосовно розпорядження таким майном. Так, державне акціонерне товариство, утворене у процесі перетворення державного підприємства, 100 відсотків акцій якого належать державі, не має права безоплатно передавати закріплене за ним майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом [99, с.305].

Вивчаючи зазначену тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Акціонерне товариство – організація, що має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства.

Акція – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в цьому товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право на отримання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна акціонерного товариства в разі його ліквідації.

Власник юридичної особи та/або вповноважений власником орган – учасники (засновники) господарського товариства, загальні збори акціонерного товариства, засновники організації, інші особи або органи, до компетенції яких належить прийняття рішення про призначення (обрання) посадових осіб.

Товариство господарське – підприємство, установа чи організація, створена на засадах угоди юридичними особами та громадянами шляхом об'єднання їхнього майна й підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. До господарських належать такі товариства: акціонерні; з обмеженою або додатковою відповідальністю; повні та командитні.

Цінні папери – грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позички, визначають взаємовідносини між особою, що їх випустила, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів, іншим особам.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про акціонерні товариства» [12] від 19 вересня 2008 р., «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Поняття і юридична природа акціонерного товариства як корпоративної організації. Типи акціонерних товариств.
2. Заснування акціонерного товариства.
3. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин в акціонерному товаристві.
4. Припинення акціонерного товариства.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і юридична природа акціонерного товариства як корпоративної організації. Типи акціонерних товариств.
2. Заснування акціонерного товариства.
3. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин в акціонерному товаристві.
4. Припинення акціонерного товариства.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Законодавство України про акціонерні товариства.
2. Установчі документи акціонерного товариства як корпоративної організації.
3. Майнові корпоративні відносини в акціонерному товаристві. Капітал та цінні папери акціонерного товариства. Дивіденди в акціонерному товаристві як корпоративній організації.
4. Відносини членства в акціонерному товаристві як корпоративній організації. Права та обов'язки акціонерів.

Основні терміни та поняття: акціонерне товариство, заснування акціонерного товариства, установчі документи акціонерного товариства, майно акціонерного товариства, капітал акціонерного товариства, цінні папери акціонерного товариства, дивіденди в акціонерному товаристві, членство в акціонерному товаристві, органи управління в акціонерному товаристві.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Права та обов'язки акціонерів».

4. Виконати тестові завдання:

1. Держава за зобов'язаннями державного акціонерного товариства:

- а) несе повну відповідальність;
- б) не несе відповідальності;
- в) несе додаткову відповідальність;
- г) несе кратну відповідальність.

2. Казенне підприємство у формі акціонерного товариства створюється за рішенням:

- а) центрального органу виконавчої влади з питань економіки.
- б) органу, до сфери управління якого входить казенне підприємство;
- в) Прем'єр Міністра України;
- г) Кабінету Міністрів України.

3. Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» було прийнято у:

- а) 2006 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

4. Закон України «Про акціонерні товариства» було прийнято у:

- а) 2006 р.;
- б) 2008 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

5. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить:

- а) 1250 мінімальних розмірів заробітних плат;
- б) 1250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) 100 мінімальних розмірів заробітних плат;
- г) законом не встановлений.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Товариство з обмеженою відповідальністю, приватне підприємство та три громадянина прийняли рішення про створення публічного акціонерного товариства «Статус».

Засновників публічного АТ цікавить ряд питань:

У якій формі вони повинні укласти між собою договір і які права й обов'язки засновників публічного АТ повинні бути в ньому закріплені?

З якого часу публічне АТ вважається створеним?

У якому порядку повинно здійснюватися розповсюдження акцій публічного АТ?

Яку відповідальність несуть засновники публічного АТ перед особами, які підписалися на акції?

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 12-13, 15-16, 20, 51, 53, 60, 68-71, 75-76, 78, 83, 95, 99, 105, 107-110, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 6. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Як зазначалося, відносини, які є предметом корпоративного права, пов'язують суб'єктів корпоративних відносин між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст корпоративних відносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим становищем. Тож головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища товариства з обмеженою відповідальністю як суб'єкта корпоративного права.

Вивчаючи тему, слід взяти до уваги, що, як зазначають фахівці, товариство з обмеженою відповідальністю — це правова форма, що дає змогу більш гармонійно поєднувати особистий і матеріальний інтерес, залучати для забезпечення діяльності товариства внески від досить великої кількості вкладників-учасників. При цьому самі учасники ризикують лише повною частиною, внесеною при вступі до товариства. Повною мірою захищені й інтереси кредиторів. Саме товариство несе повну майнову відповідальність за своїми зобов'язаннями перед кредиторами, а обмежений характер відповідальності учасників є персоналізацією.

Опрацьовуючи матеріали теми, студентам потрібно знати, що згідно з ч. 3 ст. 80 ГК України [10] (ст. 50 Закону України «Про господарські товариства» [15]; ст. 140 ЦК України [2]) товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми

зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Товариство з обмеженою відповідальністю має статутний капітал, поділений на частки. Ці частки є відображенням вкладів, що їх вносять учасники при створенні товариства з обмеженою відповідальністю. Відповідно до статутного капіталу визначається мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Згідно з ч. 2 ст. 144 ЦК України[2] не допускається звільнення учасника товариства з обмеженою відповідальністю від обов'язку внесення вкладу до статутного капіталу товариства, у тому числі шляхом зарахування вимог до товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчим документом, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства несуть ризик збитків, пов'язаний з діяльністю товариства, в межах своїх внесків.

Студентам слід взяти до уваги, що на відміну від АТ, відомості про учасників і розміри їх часток закріплюються у статуті ТОВ, тому при будь-якій зміні складу учасників товариства, у тому числі – при відчуженні корпоративних прав, до статуту ТОВ слід вносити зміни. Крім того, у статуті ТОВ закріплюються відомості про порядок внесення внесків учасників, порядок передачі (переходу) часток учасників, деякі інші відомості. Як і в АТ, статут є єдиним установчим документом ТОВ.

Передбачений статутом розмір статутного капіталу ТОВ на момент створення товариства законодавством не регламентується і має бути достатнім для здійснення діяльності ТОВ, що також сприяє популярності ТОВ серед підприємців. Наслідки зменшення вартості чистих активів товариства від розміру статутного капіталу в ТОВ такі ж, як і в АТ.

До моменту державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю його учасники повинні сплатити не менше ніж 0% суми своїх вкладів. Внесення до статутного капіталу грошей підтверджується документами, виданими банківською установою. Порядок оцінки інших вкладів (у вигляді майна, майнових прав тощо) визначається в установчих документах товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном; відповідно, його учасники не відповідають за його зобов'язаннями і несуть ризик

збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів. В цьому дістає вияв характерна ознака «обмеженої відповідальності» товариства та його учасників, яка полягає не в обмеженні відповідальності товариства як суб'єкта господарювання певними сумами коштів або майна, а саме в обмеженні відповідальності учасників товариства розміром вкладів, що були ними внесені. Власне ця обставина найбільше приваблює потенційних підприємців – шляхом створення товариства з обмеженою відповідальністю вони, так би мовити, страхують себе від ризику погашати збитки (борги) фірми за рахунок додаткового майна всупереч своїй волі.

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що, як вважає науковець І.В.Лукач, особливо бракує джерелам корпоративного права України закону «Про товариства з обмеженою відповідальністю», численні законопроекти якого були зареєстровані у Верховній Раді України. Якщо його буде прийнято, тоді доцільно скасувати закон України «Про господарські товариства» [15], залишивши норми про повне та командитне товариство в Господарському кодексі України [2] та Цивільному кодексі України [10].

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Особливості створення та державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.
2. Система органів управління і контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
4. Припинення діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Особливості створення та державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.

2. Система органів управління і контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
4. Припинення діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю.
2. Майнові корпоративні відносини в товаристві з обмеженою відповідальністю.

Основні терміни та поняття: товариство з обмеженою відповідальністю, засновники товариства з обмеженою відповідальністю, учасники товариства з обмеженою відповідальністю, правове становище товариства з обмеженою відповідальністю, державна реєстрація товариства з обмеженою відповідальністю, органи управління в товаристві з обмеженою відповідальністю, органи контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю, правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю, припинення товариства з обмеженою відповідальністю.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Управління товариством з обмеженою відповідальністю».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про господарські товариства» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2004 р..

2. Товариство з обмеженою відповідальністю:

- а) є юридичною особою;
- б) не юридична особа;
- в) є професійною особою;
- г) є представництвом.

3. Держава за зобов'язаннями товариства з обмеженою відповідальністю:

- а) несе повну відповідальність;
- б) не несе відповідальності;
- в) несе додаткову відповідальність;
- г) несе кратну відповідальність.

4. Товариство з обмеженою відповідальністю:

- а) відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном;
- б) не відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном;
- в) відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном частково;
- г) відповідає за своїми зобов'язаннями лише нерухомим майном.

5. Товариство з обмеженою відповідальністю – це:

- а) статутне утворення;
- б) засновницьке утворення;
- в) компілятивне утворення;
- г) представництво.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватне підприємство та троє громадян створили ТОВ «Оріон». Невдовзі один із засновників ТОВ, Чепурко Ю. П., виявив бажання продати свою частку в ТОВ. Він запропонував іншим засновникам ТОВ викупити його частку. Бажаючих не виявилось. Тоді Чепурко продав свою частку третій особі – Паламаренку Д. І. Інші засновники, посилаючись на ст.53 Закону України «Про господарські товариства», заявили, що така угода незаконна, бо вони не давали згоди на її укладання. Чепурко заперечував, що оскільки ні один із засновників не скористався своїм переважним правом викупити його частку, то вони не мають права заперечувати проти такої угоди.

Який порядок уступки частки у статутному фонді ТОВ?

Чи потрібна була згода всіх засновників на уступку?

Як би Ви вирішили спір?

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 15, 57, 68-71, 76, 78, 83, 85, 104-105, 107-111, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 7. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Як уже зазначалося, відносини, які є предметом корпоративного права, пов'язують суб'єктів корпоративних відносин між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст корпоративних відносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим становищем. Тож головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища товариства з додатковою відповідальністю як суб'єкта корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам слід взяти до уваги, що товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) – це господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників [2, ст. 80].

За своїм правовим статусом ТДВ схоже на товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Ч. 4 ст. 151 ЦК України [10] і ч. 3 ст. 65 закону України «Про господарські товариства» [15] прямо передбачається, що до товариства з додатковою відповідальністю застосовуються положення про товариство з обмеженою відповідальністю, якщо інше не встановлено статутом товариства і законом.

У зв'язку з цим у науковій літературі навіть розгорнулася дискусія з приводу того, чи є ТДВ окремою організаційно-правовою формою. З питання віднесення ТОВ і ТДВ до однієї чи різних організаційно-правових форм у юридичній науці висловлювалися різні точки зору. Так, В.В. Залеський вважає, що ТДВ є різновидом ТОВ. Є.О. Суханов, навпаки, визнає їх різними організаційно-правовими формами, в силу неідентичності однієї з найважливіших ознак організаційно-правової форми - ступеня майнової відповідальності їхніх учасників [68, с.49]. Зазначеної

концепції дотримувався законодавець як у законі України «Про господарські товариства» [15], так і в ЦК України [10].

Опрацюючи матеріали теми, студентам потрібно знати, що згідно ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України від 17 березня 1993 р. № 23-93 «Про довірчі товариства» виключно у формі товариства з додатковою відповідальністю можуть створюватися і діяти довірчі товариства.

Певна специфіка передбачена законодавством щодо товариств з додатковою відповідальністю – довірчих товариств. Так, статутний капітал довірчого товариства повинен формуватися виключно за рахунок коштів та цінних паперів учасників, на відміну від статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, який може бути сформований як за допомогою грошових коштів, так і майна та майнових прав.

Товариство з додатковою відповідальністю несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном.

В разі недостатності майна учасники товариства з додатковою відповідальністю несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Тобто, на відміну від товариства з обмеженою відповідальністю, відповідальність учасників товариства з додатковою відповідальністю не обмежується лише сумою внесків до статутного капіталу.

Солідарність відповідальності учасників товариства з додатковою відповідальністю означає, що за вимогами ст. 543 ЦК України [10] кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх учасників разом, так і від будь-кого з них окремо. Учасник, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу (регрес) до кожного з решти учасників у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або законом, за вирахуванням частки, яка припадає на нього.

Граничний розмір відповідальності учасників (коефіцієнт кратності) передбачається в установчих документах.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р. та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості створення та державної реєстрації товариства з додатковою відповідальністю.
2. Система органів управління і контролю в товаристві з додатковою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Правовий режим майна товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.
4. Припинення діяльності товариства з додатковою відповідальністю.

Основні терміни та поняття: товариство з додатковою відповідальністю, засновники товариства з додатковою відповідальністю, учасники товариства з додатковою відповідальністю, правове становище товариства з додатковою відповідальністю, державна реєстрація товариства з додатковою відповідальністю, органи управління в товаристві з додатковою відповідальністю, органи контролю в товаристві з додатковою відповідальністю, правовий режим майна товариства з додатковою відповідальністю, припинення товариства з додатковою відповідальністю.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Система органів управління і контролю в товаристві з додатковою відповідальністю».

4. Виконати тестові завдання:

1. Господарський кодекс України було прийнято у:

- а) 2012 р.;
- б) 2002 р.;
- в) 1997 р.;
- г) 2003 р.

2. Товариство з додатковою відповідальністю:

- а) є юридичною особою;
- б) не юридична особа;
- в) є професійною особою;

г) є представництвом.

3. Держава за зобов'язаннями товариства з додатковою відповідальністю:

- а) несе повну відповідальність;
- б) не несе відповідальності;
- в) несе додаткову відповідальність;
- г) несе кратну відповідальність.

4. Товариство з додатковою відповідальністю:

- а) відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном;
- б) не відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном;
- в) відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном частково;
- г) відповідає за своїми зобов'язаннями лише нерухомим майном.

5. Товариство з додатковою відповідальністю – це:

- а) статутне утворення;
- б) засновницьке утворення;
- в) компілятивне утворення;
- г) представництво.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Громадяни К. і Ю. вирішили створити товариство з додатковою відповідальністю та звернулися до Вас за правовою допомогою.

Які рекомендації Ви надасте К. і Ю.?

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 15, 68-71, 76, 78, 83, 105-106, 107-111, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 8. Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Як зазначалося вище, відносини, які є предметом корпоративного права, пов'язують суб'єктів корпоративних відносин між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст корпоративних відносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних

юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим становищем. Тож головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища повного товариства як суб'єкта корпоративного права.

Працюючи над темою, майбутнім фахівцям слід взяти до уваги, що сучасне законодавство пропонує декілька визначень поняття повного товариства. Так, законом України «Про господарські товариства» [15] повним товариством в Україні визнається таке товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність по зобов'язаннях товариства всім своїм майном. Відповідно до Господарського кодексу України [2] повним визнається товариство, всі учасники якого на підставі укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність по зобов'язаннях товариства всім своїм майном. Цивільний кодекс України [10] визначає повне товариство, як товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить.

Студентам потрібно також взяти до відома, що, на думку фахівців, визначальною ознакою повного товариства є ознака спільної підприємницької діяльності, як прийнято у зарубіжних країнах та історично складалося у нас. Відповідальність учасників повного товариства є додатковою (субсидіарною) стосовно відповідальності самого повного товариства. Це означає, що кредитор повинен спершу звернутися зі своєю вимогою до повного товариства, і якщо майна повного товариства виявилось недостатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, звернутися за вимогою до учасників товариства [68, с.37].

Вивчаючи зазначену тему, студентам необхідно взяти до уваги, що у засновницькому договорі повного товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, а також розмір та склад статутного фонду товариства, розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у статутному фонді, розмір, склад та строки внесення ними вкладів.

Учасники повного товариства здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства. Зважаючи на це, ч. 7 ст. 80 ГК України

[2] передбачає, що учасниками повного товариства (ними, в свою чергу, можуть бути як юридичні, так і фізичні особи) можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Законодавство передбачає певні обмеження щодо осіб – учасників повного товариства. Так, особа може бути учасником тільки одного повного товариства; учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників укладати від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб угоди, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства (ч. 3 ст. 119 ЦК України[10]; ст. 70 закону України «Про господарські товариства» [15]).

Згідно зі ст. 122 ЦК України[10] кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам.

Майбутнім фахівцям також слід взяти до уваги, що у разі спільного ведення учасниками справ повного товариства для укладення кожної угоди є необхідною згода всіх учасників товариства. Якщо ведення справ доручено окремим учасникам повного товариства, інші учасники можуть укладати угоди від імені товариства за наявності у них довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства. Учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо він доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує ці витрати.

Учасники повного товариства несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном. Таким чином, відповідальність учасників за боргами товариства всім майном є одним із винятків із загального правила про самостійну відповідальність юридичної особи за своїми зобов'язаннями (ст. 96 ЦК України [10]).

Згідно зі ст. 124 ЦК України[10] у разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі учасники повного товариства солідарно (див. ст. 543 ЦК України[10]) відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення. При цьому учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство.

Учасник повного товариства, який сплатив повністю борги товариства, має право звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, які несуть перед ним відповідальність пропорційно своїм часткам у статутному фонді товариства.

Управління діяльністю повного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників.

Кожний учасник повного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не передбачений інший порядок визначення кількості голосів. Також учасник повного товариства, незалежно від того, чи уповноважений він вести справи товариства, має право ознайомлюватися з усією документацією щодо ведення справ товариства.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Особливості створення та установчі документи повного товариства.
2. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
4. Припинення діяльності повного товариства.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Особливості створення та установчі документи повного товариства.
2. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
4. Припинення діяльності повного товариства.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття і юридична природа повного товариства як корпоративної організації.
2. Права та обов'язки учасників повного товариства.

Основні терміни та поняття: повне товариство, засновники повного товариства, учасники повного товариства, правове становище повного товариства, державна реєстрація повного товариства, органи управління в повному товаристві, органи контролю в повному товаристві, правовий режим майна повного товариства, припинення повного товариства.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Система органів управління в повному товаристві».

4. Виконати тестові завдання:

1. Цивільний кодекс України було прийнято у:

- а) 2012 р.;
- б) 2002 р.;
- в) 1997 р.;
- г) 2003 р.

2. Повне товариство:

- а) є юридичною особою;
- б) не є юридичною особою;
- в) є професійною особою;
- г) є представництвом.

3. Держава за боргами повного товариства:

- а) несе повну відповідальність;
- б) не несе відповідальності;
- в) несе додаткову відповідальність;
- г) несе кратну відповідальність.

4. Чинний закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» діє у редакції:

- а) 2015 р.;

- б) 1998 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

5. Повне товариство – це:

- а) статутне утворення;
- б) засновницьке утворення;
- в) компілятивне утворення;
- г) представництво.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Семеро громадян заснували повне товариство «Хутрове» з вирощування кролів і виготовлення шапок із їх хутра.

Товариство уклало угоду про купівлю шкурок кролів, які виявилися неякісними. Від товариства «Хутрове» договір підписав Пилипчук. Інші члени товариства заявили, що вони не уповноважували його на підписання договору, доручення на ведення справ товариства було видане лише Калюжному.

Як здійснюється ведення справ повного товариства?

Чи буде дійсною для повного товариства угода, укладена учасником без доручення?

Яка відповідальність учасників за борги повного товариства?

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 15, 68-71, 76, 78, 83, 105, 107-111, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 9. Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацьовуючи тему, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище командитного товариства. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища командитного товариства як суб'єкта корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що командитне товариство - товариство, в якому разом з учасниками,

які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства (ст.133 ЦК України [10]).

Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова «командитне товариство» або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів «і компанія», а також слова «командитне товариство».

Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства (ч. 2 ст. 135 ЦК України [10]).

Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору, який підписується усіма повними учасниками товариства. Якщо у командитному товаристві є тільки один повний учасник, установчим документом є одноособова заява (меморандум) України [68, с.44].

Майбутнім фахівцям також слід взяти до уваги, що командитне товариство поєднує ознаки повного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю. Так, ч. 3 ст. 133 ЦК України[10] (ст. 77 Закону України «Про господарські товариства» [15]) передбачає застосування щодо командитного товариства відповідних норм про повне товариство. На схожість із повним товариством вказує, зокрема, наявність у складі учасників, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями відповідальність усім своїм майном (повних учасників), а з товариством з обмеженою відповідальністю – наявність осіб (вкладників), що несуть відповідальність за боргами командитного товариства лише в межах своїх вкладів. При цьому за ч. 7 ст. 80 ГК України [2] повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Згідно зі ст. 135 ЦК України[10] правовий статус повних учасників командитного товариства та їх відповідальність за зобов'язаннями товариства встановлюються положеннями законодавства про учасників повного товариства. Повні учасники, зокрема, здійснюють управління діяльністю командитного товариства. При цьому особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві. Повний учасник командитного товариства не може бути

учасником повного товариства, а також вкладником цього самого товариства.

Студентам також необхідно знати, що стосовно вкладників ст. 136 ЦК України[10] передбачає заборону їм брати участь в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю.

Відповідно до ст. 137 ЦК України[10] вкладник командитного товариства зобов'язаний зробити вклад до статутного фонду. При цьому сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати 50% статутного фонду командитного товариства.

Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору, який підписується усіма повними учасниками (ст. 134 ЦК України[10]; ст. 4 Закону України «Про господарські товариства» [15]). Засновницький договір командитного товариства має містити зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, а також відомості про розмір та склад статутного фонду товариства, розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у статутному фонді, сукупний розмір вкладів вкладників.

Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформляється в одноособову заяву, підписану повним учасником. Якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, встановлені цією статтею для командитного товариства.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р. та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості створення та установчі документи командитного товариства.

2. Система органів управління в командитному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
3. Майнові корпоративні відносини в командитному товаристві.
4. Припинення діяльності командитного товариства.

Основні терміни та поняття: командитне товариство, засновники командитного товариства, учасники командитного товариства, правове становище командитного товариства, державна реєстрація командитного товариства, органи управління в командитному товаристві, органи контролю в командитному товаристві, правовий режим майна командитного товариства, припинення командитного товариства.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Органи управління в командитному товаристві».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 1993 р.;
- г) 2010 р.

2. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» було прийнято у:

- а) 2003 р.;
- б) 2007 р.;
- в) 2015 р.;
- г) 2010 р.

3. Засновницький договір є:

- а) установчим документом;
- б) факторингом;
- в) консалтингом;
- г) коносаментом.

4. Дія засновницького договору припиняється у разі:

- а) концентрації учасників договору;

- б) ліквідації юридичної особи;
- в) оферти учасників договору;
- г) консалтингу учасників договору.

5. Командитне товариство:

- а) є юридичною особою;
- б) не є юридичною особою;
- в) є професійною особою;
- г) є представництвом.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Студенти з медичного ВНЗ м. Полтави вирішили створити командитне товариство «Медик» та звернулися до Вас за юридичною консультацією.

Які поради Ви надасте колегам?

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 15, 68-71, 76, 78, 83, 105, 107-111, 112, 115, 122-124, 136-139.

Тема 10. Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Працюючи над даною темою, студенту слід взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище виробничого кооперативу. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища виробничого кооперативу як суб'єкта корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно знати, що правове становище виробничого кооперативу визначається положеннями ст.ст. 163-166 ЦК України [10], ст.ст. 94-110 ГК України [2], законом України «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р.

Згідно із законом України «Про кооперацію» [31] виробничий кооператив – це кооператив, що утворюється шляхом об'єднання

фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку (ст. 2 Закону України «Про кооперацію» [31]).

Виробничий кооператив створюється його засновниками на добровільних засадах. Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж три особи. Рішення про створення кооперативу приймається його установчими зборами. Установчим документом виробничого кооперативу є його статут, який приймається засновниками на установчих зборах.

Виробничий кооператив здійснює свою діяльність за принципами, що закріплені у ст. 96 ГК України [2]: добровільність членства громадян у кооперативі та вільний вихід з нього; особиста трудова участь у діяльності підприємства; відкритість і доступність членства; демократичний характер управління; розподіл доходу відповідно до трудової та майнової участі членів у діяльності кооперативу; контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, визначеному статутом [68, с. 56].

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що згідно зі ст. 97 п. 1 ГК України [2], засновниками (членами) виробничого кооперативу можуть бути громадяни, іноземці та особи без громадянства. Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж три особи. Рішення про створення виробничого кооперативу приймається його установчими зборами (ст. 97 п. 2 ГК України).

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про кооперацію» [31] і ст. 96 ГК України [2], серед основних принципів, на які повинні спиратися українські кооперативи, є обов'язок членів виробничих кооперативів брати трудову участь у їх діяльності. Відповідно, серед підстав припинення членства в кооперативі, які названі у ст. 13 Закону України «Про кооперацію» [31] і ст. 98 ГК України [2], є припинення трудової участі в діяльності виробничого кооперативу.

Членами виробничого кооперативу, згідно зі ст. 98 ГК України [2], можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають статут кооперативу та дотримуються його вимог, беруть майнову та трудову участь у діяльності кооперативу. Громадяни можуть бути одночасно членами виробничих кооперативів, а також членами кооперативів інших типів (споживчих, житлових тощо). Вступ до виробничого кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви громадянина. Член кооперативу робить вступний та пайовий внески в порядку,

визначеному статутом виробничого кооперативу. Рішення правління (голови) кооперативу про прийняття у члени кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

Отже, у виробничих кооперативах, а також у випадку поєднання членських і трудових відносин в інших кооперативах, кооператор, з одного боку, виступає як роботодавець, а з іншого – працівник кооперативу, набуваючи двоякого статусу власника-господаря і працівника-виконавця відповідної трудової функції [80, с. 174].

Студентам також слід взяти до уваги, що відповідно до ст. 95 п. 2 ГК України [2] виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну і будь-яку іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом.

Виробничий кооператив відповідно до його статуту самостійно визначає основні напрями господарської діяльності, здійснює її планування та організацію (ст. 107 ГК України [2]). Виробничий кооператив реалізує свою продукцію, надає послуги за цінами і тарифами, які встановлюються ним самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених законодавством, – за державними цінами і тарифами.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про кооперацію» [31] та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Утворення та державна реєстрація виробничого кооперативу.
2. Особливості членства у виробничому кооперативі. Управління виробничим кооперативом.
3. Майнові корпоративні відносини у виробничому кооперативі.
4. Припинення виробничого кооперативу.

Основні терміни та поняття: виробничий кооператив, засновники виробничого кооперативу, правове становище виробничого кооперативу, державна реєстрація виробничого кооперативу, члени виробничого кооперативу, органи управління у виробничому кооперативі, органи контролю у виробничому

кооперативі, правовий режим майна виробничого кооперативу, припинення виробничого кооперативу.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Органи управління у виробничому кооперативі».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про кооперацію» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 2010 р.

2. Державна реєстрація виробничого кооперативу здійснюється в порядку, передбаченому для державної реєстрації:

- а) громадських організацій;
- б) суб'єктів підприємництва;
- в) державних органів;
- г) фінансових установ.

3. Зміни та доповнення до статуту виробничого кооперативу вносяться:

- а) органом державної влади, який здійснює державну реєстрацію кооперативу;
- б) загальними зборами членів;
- в) правлінням кооперативу;
- г) головою кооперативу.

4. Питання про входження виробничого кооперативу до об'єднання кооперативів вирішується:

- а) загальними зборами членів кооперативу;
- б) правлінням кооперативу;
- в) головою кооперативу;
- г) місцевою державною адміністрацією.

5. Тільки фізичні особи можуть бути членами:

- а) сервісного кооперативу;
- б) виробничого кооперативу;
- в) обслуговуючого кооперативу;

г) споживчого кооперативу.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

До складу виробничого кооперативу «Зоотехніка» після смерті члена, який був власником найбільшої кількості додаткових паїв, було прийнято його 15-річного спадкоємця. Правління кооперативу мотивувало прийняте рішення тим, що вилучення з пайового фонду кооперативу майна померлого призвело б до фінансової неспроможності кооперативу.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 31, 68-71, 78-80, 83, 105, 107-110, 112, 115-116, 122-124, 136-139.

Тема 11. Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацьовуючи тему, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище кооперативів у сфері сільськогосподарської кооперації. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища виробничих та обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів як суб'єктів корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що різновидом виробничого кооперативу є сільськогосподарський виробничий кооператив – сільськогосподарський кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб, які є виробниками сільськогосподарської продукції, для провадження спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку (ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію») [43]. При

цьому сільськогосподарськими товаровиробниками (виробниками сільськогосподарської продукції) є юридичні особи всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, фізичні особи (фізичні особи-підприємці, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, передбаченою класифікацією видів економічної діяльності, мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарських тварин (ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарський перепис»). Сільськогосподарські виробничі кооперативи можуть бути суб'єктами банкрутства [80, с. 173].

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що, як зазначає професор Ю.В.Ушкаренко, ситуація української економічної дійсності спонукає до необхідності створення систем управління економічною безпекою підприємств, які забезпечуватимуть стан захищеності їхніх життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції й інших зовнішніх і внутрішніх загроз. Головне завдання системи управління економічною безпекою сільськогосподарських кооперативів є передбачення і випередження можливих загроз, що призводять до кризового стану кооперативу, забезпечення мінімізації зовнішніх і внутрішніх загроз економічного стану кооперативу на основі розробленого комплексу заходів економіко-правового й організаційного характеру. Найбільше значення у справі управління економічною безпекою сільськогосподарських кооперативів мають економіко-правові та організаційні заходи, які забезпечують основу системи безпеки. Внаслідок застосування цієї системи заходів у сільськогосподарських кооперативах зростає ймовірність довшого життєвого циклу кооперативу. За чітко організованої системи економічної безпеки кооператив може активно змагатися у конкурентній боротьбі за своє місце на ринку.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Сільськогосподарський кооператив – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками

сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

Сільськогосподарський виробничий кооператив – юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів.

Сервісні кооперативи – кооперативи, які здійснюють технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, еколого-відновні роботи, здійснюють ветеринарне обслуговування тварин і племінну роботу, займаються телефонізацією, газифікацією, електрифікацією в сільській місцевості, надають медичні, побутові, санаторно-курортні, науково-консультаційні послуги, послуги з уведення бухгалтерського обліку, аудиту та інше.

Переробні кооперативи – кооперативи, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини (виробництвом хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів з льону, коноплі, лісо- і пиломатеріалів тощо).

Постачальницькі кооперативи – кооперативи, які створюються з метою закупівлі та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки; виготовлення сировини і матеріалів та постачання їх сільськогосподарським товаровиробникам.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є

Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р., «Про сільськогосподарську кооперацію» [43] від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Сільськогосподарський виробничий кооператив як корпоративна організація.
2. Відносини членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі. Особливості управління сільськогосподарським виробничим кооперативом.
3. Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив як корпоративна організація. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
4. Особливості членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Управління сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Сільськогосподарський виробничий кооператив як корпоративна організація.
2. Відносини членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі. Особливості управління сільськогосподарським виробничим кооперативом.
3. Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив як корпоративна організація. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
4. Особливості членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Управління сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Майнові корпоративні відносини у сільськогосподарському виробничому кооперативі.
2. Припинення сільськогосподарського виробничого кооперативу.

3. Мета діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Утворення та державна реєстрація сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.
4. Припинення діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.
5. Майнові корпоративні відносини в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі.

Основні терміни та поняття: сільськогосподарський виробничий кооператив, сільськогосподарський товаровиробник, виробнича діяльність (виробництво), підприємницьке товариство, кооперативне підприємство, обслуговуюча кооперація, обслуговуючий кооператив, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, переробний кооператив, заготівельно-збутовий кооператив, постачальницький кооператив, сервісний кооператив, багатофункціональний обслуговуючий кооператив, непідприємницьке товариство, господарська діяльність, державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Розробити структурно-логічну схему «Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів».
4. Виконати тестові завдання:
  1. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» діє в редакції:
    - а) 2015 р.;
    - б) 2000 р.;
    - в) 2012 р.;
    - г) 2010 р.
  2. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» було прийнято в:
    - а) 1992 році;
    - б) 1997 році;
    - в) 2001 році;
    - г) 2003 році.
  3. У разі входження сільськогосподарського виробничого кооперативу

до складу кооперативного об'єднання право кооперативу на землю:

- а) переходить до кооперативного об'єднання;
- б) призупиняється до виходу кооперативу з об'єднання;
- в) переходить до місцевої ради (сільської чи селищної), на території якої діє кооператив;
- г) зберігається у кооперативу.

4. Чисельність членів обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу не може бути меншою ніж:

- а) три особи;
- б) п'ять осіб;
- в) десять осіб;
- г) тридцять осіб.

5. Обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи належать до:

- а) недержавних установ;
- б) підприємницьких товариств;
- в) господарських товариств;
- г) непідприємницьких товариств.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватний підприємець О. звернувся зі скаргою до правління постачальницького сільськогосподарського кооперативу «Навігатор», в якій зазначив, що продавець магазину-складу, який належить кооперативу, відпустив йому товар за ціною, вищою за ту, за якою у присутності О. той самий товар було реалізовано іншим покупцем. Продавець пояснив, що інші покупці, на відміну від скаржника, є членами цього кооперативу.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 18, 31, 43, 68-71, 77-80, 83, 93, 105, 107-110, 112, 115, 122-125, 128, 132, 135-139.

Тема 12. Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Працюючи над даною темою, студенту необхідно взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище кооперативних організацій у сфері споживчої кооперації. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища споживчих кооперативів (товариств) як суб'єктів корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що законодавство визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності споживчих кооперативів та їх спілок.

Правове регулювання споживчої кооперації здійснюється Конституцією України, Законами України «Про кооперацію» [31], «Про споживчу кооперацію» [44], ЦК України [10] та ГК України [2], іншими нормативно-правовими актами, у т. ч. підзаконними. Нагальним є прийняття нової редакції Закону України «Про споживчу кооперацію» [80, с. 197].

У споживчій кооперації України велику роль відіграють внутрішньо-кооперативні нормативні акти. Споживча кооперація, на відміну від інших видів кооперативів, має вертикальну систему кооперативних організацій (райспоживспілки, облспоживспілки, Укркоопспілка), яким споживчі товариства (первинні кооперативи) в установленому порядку делегували право прийняття нормативних актів, обов'язкових для всіх кооперативних організацій нижчого рівня.

Делегування прав і повноважень спілкам на прийняття внутрішньокооперативних нормативних актів здійснюється споживчими товариствами в такому порядку: споживчі товариства шляхом прийняття рішення загальними зборами пайовиків делегують частину своїх повноважень районним спілкам споживчих товариств, про що засвідчується в статуті райспоживспілки; в такому ж порядку вищі органи райспоживспілки делегують частину своїх повноважень облспоживспілкам, а останні – Центральній спілці споживчих товариств України (Укркоопспілці), про що засвідчується у статутах відповідних спілок. Крім статутних прав і повноважень, окремі додаткові права і повноваження можуть бути делеговані на договірних засадах або ж шляхом видачі разового чи постійного доручення.

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що органи управління організацій споживчої споживчої кооперації приймають переважно примірні нормативні акти, до яких належать примірні статути різних рівнів кооперативних формувань (споживчого товариства, райспоживспілки, облспоживспілки, підприємства споживчої

кооперації), примірні положення, примірні договори тощо, які містять рекомендаційні норми.

Примірні нормативні акти мають значення для уніфікації регулювання однотипних внутрішньокооперативних відносин в системі споживчої кооперації. Вони дають можливість державним органам перевіряти, наскільки локальний нормативний акт кооперативної організації регіонального чи місцевого рівня враховує рекомендації примірного нормативного акта, прийнятого вищими органами споживчої кооперації, і, таким чином, наскільки він відповідає вимогам законодавства.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Споживча кооперація – система самоврядних організацій громадян (споживчих товариств і їх спілок), а також підприємств та установ цих організацій, яка є самостійною організаційною формою кооперативного руху.

Споживчий кооператив (споживче товариство) – кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних і/або юридичних осіб для організації торговельного обслуговування, заготівель сільськогосподарської продукції, сировини, виробництва продукції та надання інших послуг із метою задоволення споживчих потреб його членів.

Підприємство споживчої кооперації – унітарне або корпоративне підприємство, створене споживчим товариством (товариствами) або спілкою (об'єднанням) споживчих товариств відповідно до вимог цього ГК України [2] та інших законодавчих актів з метою здійснення статутних цілей цих товариств, спілок (об'єднань) (п. 8 ст. 111 ГК України [2]).

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р., «Про споживчу кооперацію» [44] від 9 квітня 1992 р. та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття споживчої кооперації та споживчого кооперативу (товариства) як корпоративної організації.
2. Особливості створення і державної реєстрації споживчого кооперативу (товариства).
3. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин у системі споживчої кооперації.
4. Припинення діяльності споживчого кооперативу (товариства).

Основні терміни та поняття: споживча кооперація, споживчий кооператив (споживче товариство), кооперативна дільниця, дільничний комітет, комісія кооперативного контролю, органи управління споживчим товариством, районна спілка споживчих товариств, обласна спілка споживчих товариств, Центральна спілка споживчих товариств України (Укркоопспілка), підприємство споживчої кооперації, громадське майно споживчої кооперації.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..
  2. Скласти термінологічний словник до теми.
  3. Розробити структурно-логічну схему «Органи управління споживчим товариством».
  4. Виконати тестові завдання:
    1. Закон України «Про споживчу кооперацію» було прийнято в:
      - а) 1992 р.;
      - б) 2000 р.;
      - в) 2012 р.;
      - г) 2010 р.
    2. Вищим органом самоврядування в райспоживспілці є:
      - а) голова райспоживспілки;
      - б) ревізійна комісія райспоживспілки;
      - в) правління райспоживспілки;
      - г) конференція райспоживспілки.
    3. Членами учнівських споживчих товариств, які створюються при загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах, можуть бути особи, які досягли віку:
      - а) 14 років;
      - б) 15 років;
      - в) 16 років;

г) 18 років.

4. Частина доходу, що розподіляється за результатами фінансового року між членами споживчого кооперативу пропорційно їх участі в господарській діяльності кооперативу – це:

- а) виплати на паї;
- б) заробітна плата;
- в) кооперативні виплати;
- г) преміальні виплати.

5. Вищим органом самоврядування Укркоопспілки є:

- а) голова Укркоопспілки;
- б) правління Укркоопспілки;
- в) спостережна рада Укркоопспілки;
- г) з'їзд Укркоопспілки.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Відповідним розпорядженням голова районної державної адміністрації зобов'язав районне споживче товариство розширити асортимент продукції, яка реалізується в магазинах товариства місцевим жителям пенсійного віку за пільговими цінами. Рішення було аргументовано тим, що райдержадміністрація повинна дбати про добробут малозабезпечених верств населення в умовах економічної кризи.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 31, 44, 68-71, 78-80, 88, 100, 105, 107-110, 112, 115, 121-124, 136-139.

Тема 13. Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацьовуючи тему, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище кооперативів у сфері кредитної кооперації. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел,

полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища кредитних спілок як суб'єктів корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що правове регулювання кредитної кооперації здійснюється Конституцією України [1], Законами України «Про кооперацію» [31], «Про кредитні спілки», ЦК України [10] та ГК України [2] (ст. 130 присвячена кредитним спілкам, а ст. 338 – кооперативним банкам), іншими нормативно-правовими актами, у т. ч. підзаконними.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки» [32], кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Особливість кредитної спілки як різновиду кооперативів полягає насамперед у тому, що вона є фінансовою установою, яка має право провадити лише види діяльності, прямо передбачені законом [80, с.213].

Майбутнім фахівцям також слід взяти до уваги що, як зазначає науковець М.В.Мозальова, аналізуючи нинішній стан кредитних спілок в Україні, слід констатувати значні недоліки як у їх організації, так і в рівні тих послуг, які надаються членам кредитних спілок. Зокрема, умови кредитування не можна назвати більш вигідними для членів, ніж пропозиції із кредитування банками, значний рівень безнадійної заборгованості серед позичальників, що вказує на відсутність гарантій у поверненні кредиту та слабкий рівень контролю за заборгованістю. Стримуючим механізмом відходу від ідей фінансової кооперації членів кредитного союзу та побудови на його основі незаконних схем має стати суворий контроль за діяльністю спостережної ради кредитних спілок, недопущення одноосібного управління спілкою, видавання матеріально не підкріплених кредитів, визнання кредитів безнадійними без здійснення ефективної процедури із повернення боргу. Виключення кредитних спілок з переліку неприбуткових організацій не може вирішити окреслену проблему. Перехід до прибуткової форми організації діяльності зробить кредитні спілки подібними до банківських установ, що докорінно змінить сутність кредитних спілок як різновиду кооперації, перетворить його виключно на комерційне підприємство.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для

правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах із метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Кооперативна діяльність – господарська та інша діяльність, яка спільно здійснюється членами кооперативних організацій (уповноваженими ними особами) в організаційно-правовій формі кооперативу, кооперативного об'єднання або іншої кооперативної організації (підприємства чи установи, створеної кооперативами та/або їх об'єднаннями) в порядку реалізації статутних цілей цієї організації з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб.

Кооперативне об'єднання – спілка, ліга, асоціація, альянс та інші форми добровільного об'єднання кооперативів за видами діяльності чи територіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності кооперативів, що входять до його складу, та їх членів (ст. 30 Закону України «Про кооперацію»).

Кооперативне самоврядування – сукупність суспільних владно-управлінських відносин, що існують у кожному кооперативі та кооперативному об'єднанні в процесі здійснення своїх функцій кожним із органів управління кооперативу (об'єднання кооперативів).

Кооперативні принципи – ідеї, керуючись якими кооператив діє та завдяки яким зберігає ідентичність (своєрідність).

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закони України «Про кооперацію» [31] від 10 липня 2003 р., «Про кредитні спілки» [32] від 20 грудня 2001 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Поняття і юридична природа кредитної спілки як корпоративної організації.
2. Особливості створення і державної реєстрації кредитних спілок. Припинення діяльності кредитної спілки.

3. Система органів самоврядування кредитної спілки, їх повноваження. Відносини членства у кредитних спілках.
4. Майнові корпоративні відносини у кредитній спілці.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і юридична природа кредитної спілки як корпоративної організації.
2. Особливості створення і державної реєстрації кредитних спілок. Припинення діяльності кредитної спілки.
3. Система органів самоврядування кредитної спілки, їх повноваження. Відносини членства у кредитних спілках.
4. Майнові корпоративні відносини у кредитній спілці.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Законодавство України про кредитну кооперацію.
2. Майнові фонди кредитної спілки, їх правовий режим.
3. Правове становище асоціацій кредитних спілок. Об'єднані кредитні спілки.

Основні терміни та поняття: кредитна кооперація, кредитна спілка, місцева асоціація кредитних спілок, всеукраїнська асоціація кредитних спілок, об'єднана кредитна спілка, кооперативний банк, державне регулювання кредитної кооперації, пайовий капітал кредитної спілки, резервний капітал кредитної спілки, додатковий капітал кредитної спілки, кредитний комітет.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Майнові фонди кредитної спілки».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про кредитні спілки» було прийнято в:

- а) 2001 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2012 р.;
- г) 2010 р.

2. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» було прийнято в:
- а) 1992 році;
  - б) 1997 році;
  - в) 2001 році;
  - г) 2003 році.
3. Чисельність засновників (членів) кредитної спілки не може бути менше ніж:
- а) три особи;
  - б) десять осіб;
  - в) п'ятдесят осіб;
  - г) сто осіб.
4. Згідно із Законом України «Про кредитні спілки» членом кредитної спілки може бути особа, яка:
- а) має паспорт;
  - б) не є іноземцем;
  - в) має повну цивільну дієздатність;
  - г) досягла віку 16 років.
5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» було прийнято в:
- а) 1992 році;
  - б) 1997 році;
  - в) 2001 році;
  - г) 2003 році.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Один із членів правління кредитної спілки «Мрія» громадянка Олесько, яка працювала у кредитній спілці за безстроковим трудовим договором, погодилася на припинення трудових відносин зі спілкою «за згодою сторін» (скрутне фінансове становище змусило спілку скорочувати штати) за умови, що вона залишиться членом правління кредитної спілки.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 31-32, 68-71, 78-81, 86, 91, 105, 107-110, 112, 115, 119, 122-124, 136-139.

Тема 14. Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Працюючи над вказаною темою, студенту потрібно взяти до уваги, що предметом її вивчення є правове становище фермерського господарства. Мета, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і видових особливостей правового становища фермерських господарств як суб'єктів корпоративного права.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що фермерське господарство підлягає державній реєстрації як юридична особа або фізична особа – підприємець. Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, діє на основі статуту. У статуті зазначаються найменування господарства, його місцезнаходження, адреса, предмет і мета діяльності, порядок формування майна (складеного капіталу), органи управління, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до господарства та виходу з нього та інші положення, що не суперечать законодавству України.

Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства, за умови що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України.

Фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи - підприємця і має статус сімейного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно фізична особа - підприємець та члени її сім'ї. Головою сімейного фермерського господарства може бути лише член відповідної сім'ї.

Залучення сімейним фермерським господарством інших громадян відповідно до статті 27 закону України «Про фермерське господарство» [49] може здійснюватися виключно для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень статуту фермерського господарства. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом).

Головою фермерського господарства є його засновник або інша визначена в Статуті особа.

Майбутнім фахівцям також слід взяти до уваги що, голова фермерського господарства представляє фермерське господарство перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами чи їх об'єднаннями відповідно до закону.

Голова фермерського господарства укладає від імені господарства угоди та вчиняє інші юридично значимі дії відповідно до законодавства України.

Голова фермерського господарства може письмово доручати виконання своїх обов'язків одному з членів господарства або особі, яка працює за контрактом.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., закон України «Про фермерське господарство» [49] від 19 червня 2003 р. та інші нормативно-правові акти.

Лекційне заняття

План

1. Фермерське господарство як корпоративна організація. Утворення та державна реєстрація фермерського господарства.
2. Особливості членства у фермерському господарстві. Управління фермерським господарством.
3. Майнові корпоративні відносини у фермерському господарстві.
4. Припинення діяльності фермерського господарства.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Фермерське господарство як корпоративна організація. Утворення та державна реєстрація фермерського господарства.
2. Особливості членства у фермерському господарстві. Управління фермерським господарством.
3. Майнові корпоративні відносини у фермерському господарстві.
4. Припинення діяльності фермерського господарства.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Законодавство України про фермерське господарство.
2. Господарська діяльність фермерського господарства.
3. Державна підтримка фермерського господарства.

Основні терміни та поняття: фермерське господарство, державна реєстрація фермерського господарства, члени фермерського господарства, господарська діяльність фермерського господарства, майно фермерського господарства, державна підтримка фермерського господарства.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..

2. Класти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Управління фермерським господарством».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» було прийнято в:

- а) 2004 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2012 р.;
- г) 2010 р.

2. Закон України «Про фермерське господарство» було прийнято в:

- а) 1992 році;
- б) 1997 році;
- в) 2001 році;
- г) 2003 році.

3. Членами фермерського господарства можуть бути особи, які досягли :

- а) 14-ти річного віку;
- б) 16-ти річного віку;
- в) 18-ти річного віку;
- г) 15-ти річного віку.

4. Фермерське господарство – це:

- а) статутне утворення;
- б) засновницьке утворення;
- в) комплілятивне утворення;
- г) представництво.

5. Фермерське господарство – це:

- а) форма непідприємницької діяльності;
- б) форма підприємницької діяльності;
- в) форма некомерційної діяльності;
- г) форма державної діяльності.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Студенти з аграрного ВНЗ м. Полтави вирішили створити Фермерське господарство та звернулися до Вас за юридичною консультацією.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які поради Ви надасте колегам?

Які нормативно-правові акти Ви використаєте?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 1-2, 10, 18, 30, 49, 68-71, 78, 105, 107-110, 112, 114-115, 117, 122-124, 129-130, 134, 136-139.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Корпоративне право» є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом навчальної дисципліни, засвоєння знань, надбання вмінь та навичок у вільний від аудиторних навчальних занять час. Самостійна робота студента складається із підготовки до семінарських та інших видів занять шляхом виконання усного та письмового домашнього завдання.

У процесі самостійної роботи студенти повторюють й закріплюють той матеріал, що був розібраний з науково-педагогічним працівником

на лекційних заняттях, а також опановують окремі програмні питання, що передбачені для самостійного вивчення.

Самостійна робота з підготовки до семінарських занять здійснюється за відповідним планом, що містить до кожної теми перелік програмних питань, які виносяться на обговорення на семінарське заняття згідно даного *Навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Корпоративне право» підготовки магістра спеціальності 081 «Право» (НМП)*.

Спираючись на прослуханий лекційний матеріал, опрацювавши основну і додаткову літературу, ознайомившись із законодавчими і нормативними документами, студенти готують тези своїх виступів, а також, за власним бажанням, можуть обирати тему доповіді, погодивши її з викладачем, для презентації її на семінарі-дискусії. Дана доповідь повинна містити, крім висвітлення самої сутності виявленої студентами проблеми, обґрунтування її актуальності та власні пропозиції щодо її вирішення. Обов'язково доповідь повинна стосуватися теми семінарського заняття, проте вона може охоплювати більш широке коло питань, ніж передбачаються навчальною програмою дисципліни.

Також студенти самостійно виконують *письмові домашні завдання* (вирішують ситуаційні завдання, використовуючи НМП з навчальної дисципліни та керуючись методичними вказівками щодо їх розв'язання), здійснюють самоконтроль своїх знань за допомогою складання навчальних тестів, розв'язування кросвордів тощо.

З навчальної дисципліни «Корпоративне право» студенти виконують (письмово, з поданням викладачу для перевірки), керуючись НМП, *такі види самостійної роботи:*

1. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань для обговорення на семінарському занятті (*студенти мають ґрунтовно опрацювати всі рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань згідно НМП для обговорення на семінарському занятті*).

2. Складання термінологічного словника до теми і та підготовка до понятійного диктанту (*термінологічний словник оформлюється рукописно чи у друкованому вигляді за термінами, що зазначені до кожної теми у НМП*).

3. Розроблення структурно-логічних схем за темами (*структурно-логічні схеми за темами згідно НМП оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді*).

4. Виконання тестових завдань (*студентам слід взяти до уваги, що тести поділяються на прості, підвищеної складності та складні.*

Прості та підвищеної складності тести передбачають одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих, складні – дві або три правильні відповіді).

5. Вирішення ситуаційних завдань (*відповіді на питання ситуаційного завдання оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді з посиланням на відповідні нормативно-правові акти).*

6. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань, що передбачені для *самостійного опрацювання за темою (студенти мають ґрунтовно опрацювати всі рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань згідно НМП, що передбачені для самостійного опрацювання за темою).*

Однією з форм самостійної роботи є *написання та захист реферату.*

Робота над рефератом складається із наступних етапів: вибір теми на основі тематики, затвердженої кафедрою; накопичення інформаційного матеріалу; підготовка та написання реферату; захист реферату.

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план;
- короткий вступ;
- виклад основного змісту теми;
- висновки;
- список використаної літератури.

План – це логічна основа реферату, від нього залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин реферату. Розробка плану розпочинається з ознайомлення з відповідною літературою, на основі якої складається попередній план з двох-трьох пунктів. План не слід занадто деталізувати – в ньому даються основні, центральні питання теми в логічній послідовності. Доцільно попередньо складений план реферату узгодити на консультації з викладачем.

Маючи попередній план, необхідно звернутися до бібліографії. Суттєву допомогу в ознайомленні з бібліографією можуть надати бібліотечні каталоги (алфавітний, предметний), довідкова література (енциклопедії, словники, статистичні збірники), наукова та періодична література (монографії, журнали, газети).

Основному тексту в рефераті передуює вступ. У ньому необхідно показати значення, актуальність проблеми, яка розглядається, обґрунтувати вибір теми, сформулювати основну мету, яка буде розкрита в рефераті.

В основній частині роботи велику увагу слід приділити глибокому теоретичному аналізу як теми в цілому, так і окремих її питань,

правильно ув'язати теоретичні положення з практикою, розкрити матеріал відповідно до складеного плану.

Виклад основних питань завершується короткими висновками, де узагальнюються найважливіші положення, розглянуті в рефераті.

Реферат повинен бути написаний грамотно, без помилок, повторів, скорочень.

Важливе значення має правильне оформлення реферату. На титульному аркуші необхідно вказати назву вищого навчального закладу, факультету, реферату, групу, своє прізвище та ініціали, прізвище наукового керівника. На наступному аркуші наводиться план реферату з вказаними сторінками відповідних розділів.

Зазначені у тексті цитати повинні відповідати посиланням на джерела, з яких вони наведені, та оформлені таким чином: [1, с. 25], де перша цифра – номер джерела за списком використаної літератури, а друга – номер сторінки. Текст реферату повинен бути набраним на комп'ютері з одного боку аркуша формату А4, шрифт – Times New Roman, розмір – 14, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм, інтервал – 1,5. Кожен розділ плану починається з нової сторінки. Сторінки повинні бути пронумеровані у правому верхньому куті. Обсяг реферату – 12–15 сторінок .

У кінці реферату наводиться список використаної літератури (8–10 джерел), поданої в алфавітному порядку за прізвищем автора, з наведенням назви праці (статті), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок з кожного літературного джерела.

Підготовлений реферат захищається на семінарському або індивідуальному занятті. Аргументом для підготовки до захисту реферату є позитивна рецензія наукового керівника, в іншому випадку його необхідно доопрацювати відповідно до даних у ній рекомендацій. Реферат не допускається до захисту, якщо: текст реферату є компіляцією тексту підручника; основні питання не розкрито або викладено фрагментарно; текст містить помилки; реферат оформлено неправильно.

Підготовка до захисту реферату включає усунення недоліків і помилок, указаних у рецензії, та складання короткого резюме реферату (визначення важливих понять, фактів, формулювання висновків), що буде сприяти закріпленню матеріалу в пам'яті і вільному його викладу під час захисту .

Рекомендована тематика для рефератів:

Модуль I. Загальні засади корпоративного права

Підготувати реферат на одну із поданих тем:

Тема I. Загальна характеристика біржового права

1. Основні етапи становлення і розвитку корпоративного права як складової частини юридичної науки.
2. Провідні сучасні українські дослідники корпоративного права.
3. Співвідношення корпоративного права з акціонерним, господарським та цивільним правом.
4. Проблеми та перспективи розвитку корпоративного права в Україні.

Тема 2. Джерела корпоративного права

5. Історико-правові аспекти становлення та розвитку вітчизняного законодавства щодо правового регулювання корпоративних відносин.
6. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.

Тема 3. Державно-правове регулювання корпоративних відносин

7. Державний контроль за корпоративною діяльністю.
8. Держава як регулятор корпоративних відносин.
9. Проблеми вдосконалення державно-правового регулювання біржової діяльності.

Тема 4. Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин

10. Нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм проблеми та перспективи розвитку.
11. Особливості правового регулювання відповідальності акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Модуль II. . Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин

Тема 5. Правове регулювання корпоративних відносин в акціонерному товаристві

12. Особливості юридичної природи акціонерного товариства як корпоративної організації.
13. Законодавство України про акціонерні товариства: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 6. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю

14. Особливості юридичної природи товариства з обмеженою відповідальністю.

15. Законодавство України про товариство з обмеженою відповідальністю: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 7. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю

16. Особливості юридичної природи товариства з додатковою відповідальністю.

17. Законодавство України про товариство з додатковою відповідальністю: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 8. Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві

18. Особливості юридичної природи повного товариства.

19. Законодавство України про повне товариство: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 9. Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві

20. Особливості юридичної природи командитного товариства.

21. Законодавство України про командитне товариство: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 10. Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі

22. Особливості правового статусу виробничого кооперативу.

23. Проблеми вдосконалення законодавства України про виробничі кооперативи.

Тема 11. Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації

24. Особливості правового статусу сільськогосподарського виробничого кооперативу як корпоративної організації.

25. Особливості правового статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу як корпоративної організації.

26. Законодавство України про сільськогосподарську кооперацію: проблеми та перспективи розвитку.

27. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Тема 12. Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації

28. Особливості правового статусу споживчого кооперативу (товариства) як корпоративної організації.

29. Проблеми вдосконалення законодавства України про споживчу кооперацію.

Тема 13. Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації

30. Особливості правового статусу кредитної спілки як корпоративної організації.
31. Особливості правового статусу об'єднаних кредитних спілок.
32. Законодавство України про кредитну кооперацію: проблеми та перспективи розвитку.
33. Законодавство зарубіжних країн про кредитну кооперацію.
34. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Тема 14. Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві

35. Особливості правового статусу фермерського господарства як корпоративної організації.
36. Законодавство України про фермерські господарства: проблеми та перспективи розвитку.
37. Законодавство зарубіжних країн про фермерські господарства.
38. Державна підтримка сільськогосподарських фермерського господарства.

Поширеною формою самостійної роботи студента є *участь у роботі правознавчого дискусійного клубу «Феміда»* (підготовка доповіді, участь у дебатах, оформлення стінгазети).

Підготовку доповіді рекомендується здійснювати за такими етапами:

- вибір теми доповіді;
- підбір літератури та інших джерел;
- визначення форми і структури доповіді;
- підготовка тексту доповіді.

Обрати тему доповіді можна самостійно або із запропонованого кафедрою правознавства переліку і повідомити про це викладача, обраного в якості консультанта (керівника). Тема роботи визначається в межах загальної проблеми дискусії, запропонованої Радою клубу «Феміда» і затвердженою кафедрою правознавства. Тема доповіді не обов'язково повинна бути суто юридичною за змістом, а може містити певні правові аспекти питань, що пропонуються до розгляду. Важливо, щоб тема була актуальною, цікавою під кутом зору ситуації в українському суспільстві та світі та, безперечно, цікавою для самого доповідача. Також при визначенні теми слід враховувати доступність необхідних для розгляду відповідної теми правових і літературних

джерел (насамперед, наявність їх у бібліотеці). Отже, остаточний варіант теми доповіді доцільно формулювати разом з викладачем-консультантом.

Роботу над темою слід почати з підбору літератури – ознайомлення з підручниками, навчальними посібниками, науковими монографіями, статтями у збірниках і періодичних виданнях, нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, матеріалами юридичної практики тощо. У разі потреби варто звернутися за рекомендаціями до викладача (щодо кількості та якості джерел, необхідних для належного розкриття відповідної теми). У процесі вивчення літератури доцільно робити виписки і записи, поступово формуючи матеріал з окремих питань доповіді. Оскільки доповідь призначена для обговорення під час дискусії, для її підготовки рекомендується широко використовувати публіцистичні матеріали, особливо ті, що написані «живою» мовою.

При оформленні матеріалів доповіді необхідно дотримуватись певних правил оформлення. Текст доповіді повинен включати титульну сторінку, план та інші структурні частини, передбачені планом. План подається на другій сторінці роботи і повинен включати: вступ (у ньому визначаються актуальність обраної теми, її взаємозв'язок із загальною проблемою дискусії та мета, якої студент намагатиметься досягти, розглядаючи цю тему); основну частину роботи, що складається з декількох розміщених у певній логічній послідовності питань відповідно до змісту теми; висновок (у ньому підводиться підсумок досягнення визначеної у вступі роботи мети, чітко окреслюється власне ставлення до проблеми, що є предметом дискусії, розкриваються практичні способи вирішення цієї проблеми); список літератури.

Робота повинна бути написана грамотно, розбірливим почерком або надрукована. Відповіді подаються відповідно до нумерації питань плану роботи і починаються із заголовків. Сторінки необхідно пронумерувати і скріпити. Обсяг тексту доповіді – 10–12 сторінок на папері формату А4 (210 x 297). При цьому обсяг вступу повинен складати не більше 1–ї сторінки, а висновку – 2–х сторінок. На титульній сторінці необхідно вказати: назву навчального закладу, тему роботи, прізвище, ім'я, по батькові студента, номер групи, прізвище та ініціали викладача-консультанта, рік і місце написання роботи.

Текст доповіді повинен містити посилання на використані літературні джерела. Цитати з використаних джерел необхідно брати в лапки і давати точні та повні посилання на ці джерела. Посилання робляться у вигляді зносок (у нижній частині сторінки). Зноски

подаються за існуючими бібліографічними правилами (автор, назва роботи, місце і рік видання, номер сторінки). Посилання повинні бути пронумеровані. У кінці роботи з дотриманням бібліографічних правил подається список використаних правових джерел та літератури у такій послідовності: 1) нормативно-правові акти та інші правові документи (подаються за юридичною силою і датою прийняття); 2) література (подається в алфавітному порядку); 3) інші матеріали.

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Рейтингове оцінювання знань студента – це система, яка передбачає перехід від констатуючого до накопичувального статусу балів. Необхідною умовою рейтингової системи є її багатобальність.

Студентом накопичуються бали за різні форми і види роботи:

- до 0,5 б. – за кожне відвідане лекційне заняття (за наявності конспекту),
- до 3 б. – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на семінарському (практичному) занятті,
- до 1,5 б. – змістовне доповнення (мінімально – 3 хвилини),
- до 1,5 б. – тест (10 питань – 0,3 балів, 20 питань – 0,5 балів),
- до 0,5 б. – формулювання змістовних запитань до доповідача,
- до 1 б. – складання словника основних понять і термінів (глосарію) до теми на занятті біля дошки,
- до 2 б. – виконання практичного завдання (доповнення таблиці (схеми), розробка структурно– логічної схеми), розв'язання ситуаційного завдання),
- до 3 б. – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності),
- до 5 б. – виготовлення наочності з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського (практичного) заняття (за погодженням з викладачем),
- до 10 б. – підготовка реферату за тематикою ІРС (вимоги: повинен мати науковий характер, написаний з використанням не тільки підручників, але й наукових статей, монографій тощо, максимальна оцінка залежить від складності теми),
- до 20 б. – участь у конкурсах наукових робіт, наукових конференціях, публікація тез та статей (залежно від досягнень, зайняття призових місць, рівня конкурсу тощо).

Максимальна оцінка за семінарське / практичне заняття може не обмежуватися у разі виконання студентом творчих додаткових завдань. Обмеження вводяться з метою рівномірного розподілу балів між усіма студентами, які прагнуть отримати максимальний бал. Обов'язком викладача є забезпечення дидактичними завданнями усіх студентів, які бажають і можуть набрати максимальний бал. Викладач рівномірно розподіляє завдання між студентами.

Перелік завдань для самоконтролю знань наведено після кожної теми семінарського / практичного заняття, а їх виконання є частиною оцінки з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання усної відповіді студента на семінарському (практичному) занятті:

2,5–3 б. – вичерпна і глибока відповідь на питання семінарського / практичного заняття. Студент виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на всі питання викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

1,5–2,5 б. – студент виявляє достатньо повне знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану викладачем у плані семінарського (практичного) заняття. Дає відповіді на запитання викладача та одногрупників. Часто звертається до конспекту.

1–1,5 б. – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал частково розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

0,5–1 б. – студент відповідає, читаючи з конспекту («ксерокопії»), без допомоги якого у матеріалом володіє не достатньо, допускає принципові помилки. Матеріал не розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою.

0,5 б. – студент читає з конспекту. Матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладачів та студентів відповісти не може.

0 б. – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Завдання для самостійної роботи розподілені за рівнями професійної компетентності у три групи: достатній, елементарний і високий рівень підготовки, кожному з яких відповідають завдання відповідного ступеня складності.

Перша група завдань носить відтворювально-репродуктивний характер, орієнтує на опанування базового рівня навчальної програми, передбачає опанування понять і термінів, основних категорій, забезпечує базу для подальшої роботи над матеріалом. У виконанні

завдань цієї групи рекомендується складання опорних конспектів та ведення словника правничої термінології, систематична робота на заняттях.

Друга група завдань носить аналітично-пошуковий характер, вимагає самостійного пошуку знань з питань і тем, віднесених програмою до самостійного опрацювання, аналізу інформації та здатності представити матеріал належним чином, вміння застосовувати набуті знання у вирішенні типових практичних ситуацій. У виконанні завдань цієї групи студент вільний у виборі видів і типів завдань, але вони є обов'язковою частиною модуля, оскільки забезпечують більш ґрунтовну підготовку.

Третя група завдань носить науково-дослідницький характер, спонукає до якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів, рекомендована тим з них, хто опанував базовий зміст навчальної програми і має здібності та інтерес до такої роботи. Ці завдання складають варіативну частину модуля і їх виконання заохочується додатковою сумою балів.

Оцінювання самостійної роботи студента здійснюється шляхом перевірки його робочого зошита, де виконуються завдання, передбачені планом самостійної роботи, а також під час поточного тестування чи співбесіди, у ході яких викладач визначає загальний рівень засвоєння студентом вузлових питань кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання (до 3 балів за кожну з 6 тем). Використання тестів для поточного контролю дозволяє раціонально використовувати навчальний час і виключити суб'єктивний підхід до оцінки навчальних досягнень студента.

Для ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни «Корпоративне право» слід самостійно виконати всі дидактичні завдання, передбачені її програмою та відповідним методичним забезпеченням (підготовка словника основних понять і термінів, тезовий виклад відповідей на теоретичні питання, письмове виконання практичних завдань для самостійної роботи). У додатковому контролі засвоєння студентом кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання, потреби не має, оскільки цю функцію виконує рубіжний контроль (модульна контрольна робота). У ній рівномірно представлений увесь навчальний матеріал модуля.

Поточна робота (ПМР) складатиметься із різномірних завдань, серед яких основну масу складають тестові. Тестові завдання з навчальної дисципліни «Корпоративне право», орієнтовані на системну контекстну інтерпретацію тієї чи іншої правової норми або

конструкції, функціонально спрямовані на розвиток професійного мислення. Засвоєні студентом знання, якими він оперує, шукаючи правильну відповідь на питання тестового завдання, є необхідною передумовою виконання останнього, а не самоціллю тестування.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль I. Загальні засади корпоративного права

1. Поняття та ознаки корпоративного права.
2. Суспільні відносини, що регулюються корпоративним правом.
3. Співвідношення корпоративного права з акціонерним, господарським та цивільним правом.
4. Методи корпоративного права.
5. Функції та принципи корпоративного права.
6. Суб'єкти корпоративних відносин: загальна характеристика.
7. Корпоративне право як навчальна дисципліна. Мета та завдання корпоративного права як навчальної дисципліни.
8. Тенденції розвитку корпоративного права в Україні.
9. Історико-правові аспекти становлення та розвитку національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.
10. Загальна характеристика джерел корпоративного права.
11. Поняття, ознаки та система корпоративного законодавства.
12. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.
13. Державні органи, які регулюють корпоративні відносини. Державний контроль за корпоративною діяльністю.
14. Кабінет Міністрів України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
15. Фонд державного майна України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
16. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
17. Відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.
18. Відповідальність посадових осіб державних органів за порушення корпоративних норм.

19. Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.
20. Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Модуль II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин

21. Законодавство України про акціонерні товариства.
22. Поняття і юридична природа акціонерного товариства як корпоративної організації. Типи акціонерних товариств.
23. Заснування акціонерного товариства. Установчі документи акціонерного товариства як корпоративної організації.
24. Майнові корпоративні відносини в акціонерному товаристві.
25. Відносини членства в акціонерному товаристві як корпоративній організації. Права та обов'язки акціонерів.
26. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин в акціонерному товаристві.
27. Припинення акціонерного товариства.
28. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
29. Особливості створення та державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.
30. Система органів управління і контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
31. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю.
32. Майнові корпоративні відносини в товаристві з обмеженою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
33. Припинення діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.
34. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.

35. Особливості створення та державної реєстрації товариства з додатковою відповідальністю.
36. Система органів управління і контролю в товаристві з додатковою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
37. Права та обов'язки учасників товариства з додатковою відповідальністю.
38. Майнові корпоративні відносини в товаристві з додатковою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.
39. Припинення діяльності товариства з додатковою відповідальністю.
40. Поняття і юридична природа повного товариства як корпоративної організації.
41. Особливості створення та установчі документи повного товариства.
42. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
43. Права та обов'язки учасників повного товариства.
44. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
45. Припинення діяльності повного товариства.
46. Поняття і юридична природа командитного товариства як корпоративної організації.
47. Особливості створення та установчі документи командитного товариства.
48. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
49. Права та обов'язки учасників (вкладників) командитного товариства.
50. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
51. Припинення діяльності командитного товариства.
52. Виробничий кооператив як корпоративна організація.
53. Утворення та державна реєстрація виробничого кооперативу.
54. Особливості членства у виробничому кооперативі. Управління виробничим кооперативом.
55. Майнові корпоративні відносини у виробничому кооперативі.

56. Припинення виробничого кооперативу.
57. Законодавство України про сільськогосподарську кооперацію.
58. Сільськогосподарський виробничий кооператив як корпоративна організація.
59. Відносини членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі.
60. Особливості управління сільськогосподарським виробничим кооперативом.
61. Майнові корпоративні відносини у сільськогосподарському виробничому кооперативі.
62. Припинення сільськогосподарського виробничого кооперативу.
63. Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив як корпоративна організація. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
64. Особливості членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі.
65. Управління сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.
66. Майнові корпоративні відносини в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Пайові внески до сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.
67. Законодавство України про споживчу кооперацію.
68. Поняття споживчої кооперації та споживчого кооперативу (товариства) як корпоративної організації.
69. Особливості створення і державної реєстрації споживчого кооперативу (товариства).
70. Припинення діяльності споживчого кооперативу (товариства).
71. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин у системі споживчої кооперації.
72. Майнові корпоративні відносини у споживчому кооперативі (товаристві).
73. Правове становище об'єднань (спілок) споживчих кооперативів (товариств).
74. Законодавство України про кредитну кооперацію.
75. Поняття і юридична природа кредитної спілки як корпоративної організації.

76. Особливості створення і державної реєстрації кредитних спілок.
77. Припинення діяльності кредитної спілки.
78. Система органів самоврядування кредитної спілки, їх повноваження.
79. Відносини членства у кредитних спілках.
80. Майнові корпоративні відносини у кредитній спілці. Майнові фонди кредитної спілки, їх правовий режим.
81. Правове становище асоціацій кредитних спілок. Об'єднані кредитні спілки.
82. Законодавство України про фермерське господарство.
83. Фермерське господарство як корпоративна організація.
84. Утворення та державна реєстрація фермерського господарства.
85. Припинення діяльності фермерського господарства.
86. Особливості членства у фермерському господарстві.
87. Управління фермерським господарством
88. Господарська діяльність фермерського господарства.
89. Майнові корпоративні відносини у фермерському господарстві.
90. Державна підтримка фермерського господарства.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

**ВНЗ УКООПСПЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Поточна модульна робота з навчальної дисципліни «Корпоративне право»
для студентів спеціальності 081 – «Право»**

Модуль 1. Загальні засади корпоративного права

ВАРІАНТ № 5

Тестові завдання:

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:
  - а) інститут права;
  - б) галузь права;
  - в) система права;
  - г) правова система.
2. Закон України «Про господарські товариства» було прийнято у:
  - а) 2001 р.;
  - б) 1998 р.;
  - в) 1991 р.;
  - г) 2003 р.
3. Сукупність документів у паперовій та/або електронній формі, що подавалися для проведення реєстраційних дій – це:
  - а) реєстраційна справа;
  - б) оперативна справа;
  - в) реєстраційна карта;
  - г) оперативне використання документів.
4. Корпоративне право – це:
  - а) лише навчальна дисципліна;
  - б) лише наука;
  - в) наука та навчальна дисципліна;
  - г) методика викладання права.
5. Закон України «Про акціонерні товариства» було прийнято у:
  - а) 2015 р.;
  - б) 2008 р.;
  - в) 1993 р.;
  - г) 2013 р.

Теоретичні питання:

1. Функції та принципи корпоративного права.
2. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.

Провідний викладач _____ доц. Кульчій О.О.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання знань студентів (ПМК) з навчальної дисципліни «Корпоративне право» проводиться за результатами поточного модульного контролю і оформлюється під час залікового тижня. До підсумкового балу зараховуються також додаткові бали, які студент отримав за виконання додаткових завдань або за участь у позанавчальній науковій роботі (див. табл.).

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ

Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Корпоративне право»

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою СКТС	Оцінка за національною шкалою
90– 100	A	відмінно
82– 89	B	добре
74– 81	C	
64– 73	D	задовільно
60– 63	E	
35– 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0– 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Об'єктом оцінювання знань студентів при цьому є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого перевіряється під час поточного (зокрема модульного) контролю. Завдання поточного контролю оцінюються у діапазоні від 0 до 100 балів (включно).

Якщо студент набрав за результатами поточного модульного контролю (ПМК) від 0 до 59 балів, йому необхідно виконати отримані у викладача додаткові індивідуальні завдання і захистити їх у терміни, визначені деканатом. У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право, за дозволом декана, скласти їх до останнього семінарського (практичного) заняття. Час та порядок складання визначає викладач.

Підсумковий бал за результатами поточного модульного контролю виставляється під час під час залікового тижня.

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ
НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма навчальної роботи	Вид навчальної роботи	Бали
1. Аудиторна		
1.1. Лекція	1. Відвідування	0,25–0,5
1.2. Семінарське заняття	1. Відвідування	
	2. Захист виконаного домашнього завдання	0– 3
	3. Обговорення теоретичного та практичного матеріалу	0– 3
	4. Постановка та розкриття проблемного питання	0– 3
	5. Виконання навчальних завдань	0– 3
	6. Доповіді з рефератами, есе та їх обговорення	0– 3
	7. Тестування	1,5
	8. Контрольна робота на занятті	0– 3
2. Самостійна та індивідуально–консультативна робота	Виконання та захист індивідуальних навчально– дослідних завдань:	
	– підготовка розширеного термінологічного словника до теми	0– 3
	– вирішення (аналіз) конкретної юридичної ситуації з підготовкою аналітичної записки	0– 3
	– вирішення і письмове оформлення задач, схем, діаграм, інших робіт графічного характеру (залежно від рівня складності)	0– 3
	– відпрацювання тренінгових програм (завдань) з навчальних дисциплін	0– 3
	– написання реферату, підготовка критичного есе на статті зарубіжних і вітчизняних авторів за визначеною тематикою	0– 3
	– пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою	0– 3
3. Поточний модульний контроль	Поточна модульна робота	20
4. Підсумковий контроль	Підсумковий модульний контроль (залік)	За результатами поточного контролю

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ ДОДАТКОВИХ БАЛІВ
ЗА ВИДАМИ РОБІТ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Участь у предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	2. Участь у конкурсах на кращого знавця дисципліни: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	3. Виконання індивідуальних навчально–дослідних завдань підвищеної складності	0– 15
	4. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми	0– 5
2. Науково–дослідна	1. Участь в наукових гуртках («Ін– Юре»)	0– 20
	2. Участь в наукових студентських клубах («Феміда»)	0– 20
	3. Участь в конкурсах студентських робіт: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	4. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	5. Підготовка публікації в наукових виданнях.	0– 20
	6. Оформлення сценарного плану дидактичної гри	0– 20
Разом		*

* Максимальна кількість додаткових балів для студента – 30.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО»
спеціальність: 081 «Право»**

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
1	2	3
Модуль I. Загальні засади корпоративного права		
1. Загальна характеристика корпоративного права	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
2. Джерела корпоративного права	1. Відвідування лекції	0,5
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
3. Державно-правове регулювання корпоративних відносин	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
4. Юридична відповідальність у сфері корпоративних відносин	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
Поточна модульна робота I		10
Модуль II. Правове регулювання діяльності окремих суб'єктів корпоративних відносин		
5. Правове регулювання корпоративних відносин акціонерному товаристві	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	1
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	4,5
	3. Тестування	1,5
	Разом:	7
6. Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з обмеженою відповідальністю	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5

1	2	3
	Разом:	5
7.Правове регулювання корпоративних відносин у товаристві з додатковою відповідальністю	1. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	2. Тестування	1,5
	Разом:	4,5
8.Правове регулювання корпоративних відносин у повному товаристві	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
9.Правове регулювання корпоративних відносин у командитному товаристві	1. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	2. Тестування	1,5
	Разом:	4,5
10.Правове регулювання корпоративних відносин у виробничому кооперативі	1. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	2. Тестування	1,5
	Разом:	4,5
11.Правове регулювання корпоративних відносин у сільськогосподарській кооперації	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	1
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	4
	3. Тестування	1
	Разом:	6
12.Правове регулювання корпоративних відносин у споживчій кооперації	1. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	2. Тестування	1,5
	Разом:	4,5

1	2	3
13.Правове регулювання корпоративних відносин у кредитній кооперації	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	4
	3. Тестування	1,5
	Разом:	6
1	2	3
14. Правове регулювання корпоративних відносин у фермерському господарстві	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
Поточна модульна робота II		20
Разом за семестр		100

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО»

1. Поняття та ознаки корпоративного права.
2. Суспільні відносини, що регулюються корпоративним правом.
3. Співвідношення корпоративного права з акціонерним, господарським та цивільним правом.
4. Методи корпоративного права.
5. Функції та принципи корпоративного права.
6. Суб'єкти корпоративних відносин: загальна характеристика.
7. Корпоративне право як навчальна дисципліна. Мета та завдання корпоративного права як навчальної дисципліни.
8. Тенденції розвитку корпоративного права в Україні.
9. Історико-правові аспекти становлення та розвитку національного законодавства щодо створення, функціонування та припинення господарських корпорацій.
10. Загальна характеристика джерел корпоративного права.
11. Поняття, ознаки та система корпоративного законодавства.
12. Проблеми вдосконалення корпоративного законодавства.
13. Державні органи, які регулюють корпоративні відносини. Державний контроль за корпоративною діяльністю.
14. Кабінет Міністрів України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
15. Фонд державного майна України, його повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
16. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження та функції у сфері регулювання корпоративних відносин та управління корпоративними правами держави.
17. Відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.
18. Відповідальність посадових осіб державних органів за порушення корпоративних норм.
19. Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

20. Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.
21. Законодавство України про акціонерні товариства.
22. Поняття і юридична природа акціонерного товариства як корпоративної організації. Типи акціонерних товариств.
23. Заснування акціонерного товариства. Установчі документи акціонерного товариства як корпоративної організації.
24. Майнові корпоративні відносини в акціонерному товаристві.
25. Відносини членства в акціонерному товаристві як корпоративній організації. Права та обов'язки акціонерів.
26. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин в акціонерному товаристві.
27. Припинення акціонерного товариства.
28. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
29. Особливості створення та державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю.
30. Система органів управління і контролю в товаристві з обмеженою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
31. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю.
32. Майнові корпоративні відносини в товаристві з обмеженою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з обмеженою відповідальністю як корпоративної організації.
33. Припинення діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.
34. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.
35. Особливості створення та державної реєстрації товариства з додатковою відповідальністю.
36. Система органів управління і контролю в товаристві з додатковою відповідальністю як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
37. Права та обов'язки учасників товариства з додатковою відповідальністю.

38. Майнові корпоративні відносини в товаристві з додатковою відповідальністю. Правовий режим майна товариства з додатковою відповідальністю як корпоративної організації.
39. Припинення діяльності товариства з додатковою відповідальністю.
40. Поняття і юридична природа повного товариства як корпоративної організації.
41. Особливості створення та установчі документи повного товариства.
42. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
43. Права та обов'язки учасників повного товариства.
44. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
45. Припинення діяльності повного товариства.
46. Поняття і юридична природа командитного товариства як корпоративної організації.
47. Особливості створення та установчі документи командитного товариства.
48. Система органів управління в повному товаристві як корпоративній організації, їх повноваження та функції.
49. Права та обов'язки учасників (вкладників) командитного товариства.
50. Майнові корпоративні відносини в повному товаристві.
51. Припинення діяльності командитного товариства.
52. Виробничий кооператив як корпоративна організація.
53. Утворення та державна реєстрація виробничого кооперативу.
54. Особливості членства у виробничому кооперативі. Управління виробничим кооперативом.
55. Майнові корпоративні відносини у виробничому кооперативі.
56. Припинення виробничого кооперативу.
57. Законодавство України про сільськогосподарську кооперацію.
58. Сільськогосподарський виробничий кооператив як корпоративна організація.
59. Відносини членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі.
60. Особливості управління сільськогосподарським виробничим кооперативом.

61. Майнові корпоративні відносини у сільськогосподарському виробничому кооперативі.
62. Припинення сільськогосподарського виробничого кооперативу.
63. Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив як корпоративна організація. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
64. Особливості членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі.
65. Управління сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом.
66. Майнові корпоративні відносини в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі. Пайові внески до сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.
67. Законодавство України про споживчу кооперацію.
68. Поняття споживчої кооперації та споживчого кооперативу (товариства) як корпоративної організації.
69. Особливості створення і державної реєстрації споживчого кооперативу (товариства).
70. Припинення діяльності споживчого кооперативу (товариства).
71. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин у системі споживчої кооперації.
72. Майнові корпоративні відносини у споживчому кооперативі (товаристві).
73. Правове становище об'єднань (спілок) споживчих кооперативів (товариств).
74. Законодавство України про кредитну кооперацію.
75. Поняття і юридична природа кредитної спілки як корпоративної організації.
76. Особливості створення і державної реєстрації кредитних спілок.
77. Припинення діяльності кредитної спілки.
78. Система органів самоврядування кредитної спілки, їх повноваження.
79. Відносини членства у кредитних спілках.
80. Майнові корпоративні відносини у кредитній спілці. Майнові фонди кредитної спілки, їх правовий режим.

81. Правове становище асоціацій кредитних спілок.
Об'єднані кредитні спілки.
82. Законодавство України про фермерське господарство.
83. Фермерське господарство як корпоративна організація.
84. Утворення та державна реєстрація фермерського господарства.
85. Припинення діяльності фермерського господарства.
86. Особливості членства у фермерському господарстві.
87. Управління фермерським господарством
88. Господарська діяльність фермерського господарства.
89. Майнові корпоративні відносини у фермерському господарстві.
90. Державна підтримка фермерського господарства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адміністративно-господарські санкції – заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. До таких заходів належать: вилучення прибутку, адміністративно-господарський штраф, стягнення зборів (обов'язкових платежів), зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання, застосування антидемпінгових заходів, припинення експортно-імпорتنих операцій, застосування індивідуального режиму ліцензування, зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності, обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання, скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання, інші встановлені законодавством адміністративно-господарські санкції.

Акціонерне товариство – організація, що має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства.

Акція – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в цьому товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право на отримання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна акціонерного товариства в разі його ліквідації.

Антимонопольний комітет України – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає в забезпеченні державного захисту конкуренції в підприємницькій діяльності.

Анулювання ліцензії – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на здійснення певного виду господарської діяльності.

Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) – фізична особа, яка має ліцензію, видану в установленому законодавством порядку, і діє на підставі ухвали господарського суду.

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також кошти на рахунках у банківських та інших кредитно-фінансових установах на території України, що вилучені з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу.

Валюта ціни – будь-яка валюта, у якій, згідно з умовами договору, встановлюється ціна товару.

Валютні цінності – матеріальні об'єкти, визначені законодавством України про валютне регулювання як засоби валютно-фінансових відносин.

Вексель – цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку певну суму грошей власнику векселя (векселетримачу).

Виробничий кооператив – кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку. Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну й будь-яку іншу підприємницьку діяльність, незаборонену законом.

Відокремлені підрозділи – структурні підрозділи й одиниці юридичних осіб (філії, представництва, відділення тощо), які виробляють продукцію, реалізують товари (виконують роботи, надають послуги), а також здійснюють інші операції та не мають статусу юридичної особи.

Власник юридичної особи та/або вповноважений власником орган – учасники (засновники) господарського товариства, загальні збори акціонерного товариства, засновники організації, інші особи або органи, до компетенції яких належить прийняття рішення про призначення (обрання) посадових осіб.

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (відповідно до ст. 3 ГКУ); будь-яка діяльність особи, спрямована на отримання доходу у грошовій, матеріальній або нематеріальній формі, за умови, що безпосередня участь такої особи в організації цієї діяльності є регулярною, постійною і суттєвою. Під безпосередньою участю розуміється діяльність особи через її постійні представництва, філіали, відділення, інші відокремлені підрозділи, а також через довірену особу, агента або будь-яку іншу особу, яка діє від імені та на користь першої особи.

Господарська операція – дія або подія, що викликає зміни у структурі активів і зобов'язань, власному капіталі підприємства.

Господарські відносини – відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами й іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Господарське законодавство – це сукупність нормативно-правових актів і правових норм, які регулюють відносини щодо безпосереднього здійснення господарської діяльності та керівництва такою діяльністю.

Господарське зобов'язання – вид зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання на підставах, передбачених законом, у силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити на користь іншого суб'єкта певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право ви-магати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Дебітор – юридична або фізична особа, яка внаслідок минулих подій заборгувала підприємству певну суму грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість – сума боргів, що належить підприємству, організації, установі від юридичних або фізичних осіб.

Дерегулювання – сукупність заходів, спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку підприємництва.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, а також факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, вчинення інших реєстраційних дій, передбачених законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Дочірня компанія (підприємство) – організація, що контролюється іншою компанією. Контроль передбачає, що материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє 50 % або більшою часткою капіталу компанії. Контроль виявляється також тоді, коли материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє менш, ніж 50 % капіталу компанії, але при цьому має частку управлінських голосів у компанії, що перевищує 50 %.

Зловживання владою або посадовим становищем – умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, які охороняються законом.

Зловживання монопольним становищем на ринку – нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, у тому числі нав'язування товару, непотрібного контрагенту, обмеження або припинення виробництва, вилучення з обігу товарів із метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, часткова або повна відмова від реалізації чи закупівлі товару за відсутності альтернативних джерел постачання або збуту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, інші дії, спрямовані на створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) інших підприємств, встановлення монопольних цін (тарифів, розцінок) на свої товари, а також дискримінаційних цін, що обмежують права окремих споживачів.

Кооператив – це юридична особа, утворена фізичними і/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування. Кооператив є юридичною особою.

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах із метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Кооперативна діяльність – господарська та інша діяльність, яка спільно здійснюється членами кооперативних організацій (уповноваженими ними особами) в організаційно-правовій формі кооперативу, кооперативного об'єднання або іншої кооперативної організації (підприємства чи установи, створеної кооперативами та/або їх об'єднаннями) в порядку реалізації статутних цілей цієї організації з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб.

Кооперативне об'єднання – спілка, ліга, асоціація, альянс та інші форми добровільного об'єднання кооперативів за видами діяльності

чи територіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності кооперативів, що входять до його складу, та їх членів (ст. 30 Закону України «Про кооперацію»).

Кооперативне самоврядування – сукупність суспільних владно-управлінських відносин, що існують у кожному кооперативі та кооперативному об'єднанні в процесі здійснення своїх функцій кожним із органів управління кооперативу (об'єднання кооперативів).

Кооперативні принципи – ідеї, керуючись якими кооператив діє та завдяки яким зберігає ідентичність (своєрідність).

Кооперація – система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів (ст. 1 Закону України «Про кооперацію»).

Корпоративне підприємство – підприємство, що створюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства.

Кредитор – юридична або фізична особа, яка має в установленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи Державної податкової служби й інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Кредиторська заборгованість – кошти підприємства, організації або установи, які підлягають сплаті відповідним юридичним або фізичним особам.

Кредитоспроможність – наявність передумов для отримання кредиту та здатність повернути його. Визначається показниками, які характеризують позичальника: акуратність під час розрахунків за раніше отримані кредити, його поточний фінансовий стан; здатність у разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел.

Ліквідатор – фізична особа, яка, відповідно до рішення господарського суду, організовує здійснення ліквідаційної процедури щодо боржника, визнаного банкрутом, і забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому законом порядку.

Ліквідація – припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, із метою

здійснення заходів задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Ліквідність – здатність банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю активів і пасивів балансу банку, відповідністю строків розміщення активів строкам залучення пасивів банку.

Ліцензіар – орган, уповноважений Кабінетом Міністрів України видавати ліцензії на певні види підприємницької діяльності.

Ліцензіат – суб'єкт господарювання, який отримав ліцензію на здійснення певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензійний реєстр – список суб'єктів господарювання – ліцензіатів, який формується і ведеться органом ліцензування відповідно до отриманої ліцензіатами ліцензії як автоматизована система збирання, нагромадження, захисту й обліку відомостей про цих суб'єктів.

Ліцензійні операції – продаж і придбання виключних прав на запатентований винахід або дозволу на використання винаходу чи ноу-хау з дотриманням певних юридичних заходів.

Ліцензійні умови – установлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання під час здійснення певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензія – документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов; дозвіл власника патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) за певних умов.

Ліцензування – видання, переоформлення і анулювання ліцензій, видання дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов, видання розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов і законодавства у сфері ліцензування.

Майно підприємства – основні фонди та обігові кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Майнове право – права володіння, користування і розпоряджання своїм майном.

Майново-господарські зобов'язання – цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин під час здійснення господарської діяльності, у силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматись від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Неподільний фонд – майно кооперативу, що створюється в обов'язковому порядку і формується за рахунок вступних внесків та відрхувань від доходу кооперативу. Цей фонд не може бути розподілений між членами кооперативу, крім випадків, передбачених законом.

Об'єднана кредитна спілка – неприбуткова організація, заснована кредитними спілками на кооперативних засадах з метою сприяння фінансовій стабільності кредитних спілок та об'єднання тимчасово вільних коштів своїх членів для їх взаємокредитування (ст. 25 Закону «Про кредитні спілки»).

Організаційно-правова форма – форма юридичної особи – суб'єкта господарювання, що характеризує специфіку його створення, майнового статусу, характеру його прав та особливості відповідальності за зобов'язаннями суб'єкта.

Основні фонди – матеріально-речові цінності, що використовуються в натуральній формі у виробничій діяльності і невиробничій сфері протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. До основних фондів належать: будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів.

Пай – майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки.

Пайовий фонд – це фонд, що формується з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу, розмір якого може змінюватися.

Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ст. 42 ГКУ).

Підприємство – самостійний статутний суб'єкт господарювання, що має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку та комерційну діяльність із метою отримання прибутку.

Підприємство з іноземними інвестиціями – створений, відповідно до законодавства України, суб'єкт господарювання будь-якої організаційно-правової форми, іноземна інвестиція у статутному фонді якого становить не менше 10 %.

Підприємство колективне – вид підприємства, заснований на власності трудового колективу підприємства, кооперативу, іншого статутного товариства, громадської чи релігійної організації.

Підприємство приватне – підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їхньої) праці чи з використанням найманої праці. Приватним вважається також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Підприємство споживчої кооперації – унітарне або корпоративне підприємство, створене споживчим товариством (товариствами) або спілкою (об'єднанням) споживчих товариств відповідно до вимог цього ГК України та інших законодавчих актів з метою здійснення статутних цілей цих товариств, спілок (об'єднань) (п. 8 ст. 111 ГК України).

Переробні кооперативи – кооперативи, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини (виробництвом хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів з льону, коноплі, лісо- і пиломатеріалів тощо).

Постачальницькі кооперативи – кооперативи, які створюються з метою закупівлі та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки; виготовлення сировини і матеріалів та постачання їх сільськогосподарським товаровиробникам.

Правовий режим майна суб'єкта підприємницької діяльності – установлені правовими нормами склад цього майна, порядок його формування, використання і вибуття, обсяг прав та обов'язків із приводу володіння, користування і розпорядження майном, порядок звернення на нього стягнень кредиторів, а також його правової охорони.

Право кооперативного самоврядування (в об'єктивному значенні) – система правових норм, якими регулюються владно-управлінські відносини в кооперативах і кооперативних об'єднаннях.

Право кооперативного членства – 1) система правових норм щодо реалізації права особи стати членом кооперативу, порядку і умов вступу до кооперативу та виходу з його складу, визначення та реалізації його членських прав і обов'язків (об'єктивний аспект); 2) забезпечена нормами права можливість конкретної особи вступити до кооперативу і вийти з нього, здійснювати членські правомочності з метою задоволення своїх потреб та інтересів (суб'єктивний аспект).

Право корпоративне – 1. Право власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства про господарські товариства, включаючи право на управління та отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи. 2. Право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів у разі її ліквідації відповідно до чинного законодавства незалежно від того, створена така юридична особа у формі господарського товариства, підприємства, заснованого на власності однієї юридичної або фізичної особи, чи в інших організаційно-правових формах.

Резервний фонд – майно кооперативу, що створюється за рахунок відрахувань від доходу кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків).

Реорганізація суб'єкта господарювання (юридичної особи) – форма припинення діяльності, коли відбувається універсальне правонаступництво.

Сервісні кооперативи – кооперативи, які здійснюють технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, еколого-відновні роботи, здійснюють ветеринарне обслуговування тварин і племінну роботу, займаються телефонізацією, газифікацією, електрифікацією в сільській місцевості, надають медичні, побутові, санаторно-курортні, науково-консультаційні послуги, послуги з уведення бухгалтерського обліку, аудиту та інше.

Сільськогосподарський виробничий кооператив – юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного

виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва.

Сільськогосподарський кооператив – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів.

Скасування державної реєстрації суб'єкта підприємництва – визнання державної реєстрації недійсною, що можливо як у добровільному порядку (за особистою заявою суб'єкта), так і у примусовому (судовому) порядку на підставах, передбачених законодавством; є підставою для виключення суб'єкта господарювання з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України чи Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності.

Спеціальний фонд – майно кооперативу, що створюється за рахунок цільових внесків членів кооперативу та інших передбачених законом надходжень для забезпечення його статутної діяльності і використовується за рішенням органів управління кооперативу.

Споживча кооперація – система самоврядних організацій громадян (споживчих товариств і їх спілок), а також підприємств та установ цих організацій, яка є самостійною організаційною формою кооперативного руху.

Споживчий кооператив (споживче товариство) – кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних і/або юридичних осіб для організації торговельного обслуговування, заготівель сільськогосподарської продукції, сировини, виробництва продукції та надання інших послуг із метою задоволення споживчих потреб його членів.

Статут суб'єкта господарювання – установчий документ суб'єкта, що повинен містити відомості про: його найменування і місцезнаходження; мету та предмет діяльності; розмір і порядок утворення статутного й інших фондів; порядок розподілу прибутків і збитків; органи управління і контролю, їхню компетенцію; умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання; передбачені законодавством інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання.

Суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності або фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання; група суб'єктів господарювання, якщо один або кілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю в частині їхньої діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів або іншої господарської діяльності.

Суб'єкт підприємницької діяльності – фізична або юридична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність.

Товариство господарське – підприємство, установа чи організація, створена на засадах угоди юридичними особами та громадянами шляхом об'єднання їхнього майна й підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. До господарських належать такі товариства: акціонерні; з обмеженою або додатковою відповідальністю; повні та командитні.

Товариство з додатковою відповідальністю – товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного фонду, а в разі недостатності цих сум – додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеску кожного учасника.

Товариство з обмеженою відповідальністю – господарське товариство, що має статутний фонд, розділене на частки, розмір яких визначається установчими документами. Учасники товариства несуть відповідальність у межах їхніх внесків до статутного фонду.

Товариство командитне – вид товариства, у якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за

зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується внеском у майні товариства (вкладників).

Товариство повне – товариство, учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном.

Учасник відносин у сфері господарювання – суб'єкт господарювання, споживач, орган державної влади та місцевого самоврядування, наділений господарською компетенцією, а також громадянин, громадська та інша організація, що є засновником суб'єктів господарювання або здійснює щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Фермерське господарство – форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону.

Філія – відокремлений підрозділ юридичної особи, розташований поза місцем її знаходження, що здійснює всі або частину її функцій.

Цінний папір – документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право й визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив, і власником, передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передання прав, що випливають з цього документа, іншим особам.

Штрафні санкції – господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Юридична відповідальність – це правовідношення між державою і суб'єктом правопорушення, що характеризується засудженням протиправного діяння правопорушника та накладанням на нього обов'язку притерпіти, відповідно до санкції порушеної норми права, сприятливі наслідки особистого, майнового й організаційного характеру.

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, яка наділяється цивільною право- і дієздатністю, має відокремлене майно, відповідає за своїми

зобов'язаннями всім своїм майном, виступає від свого імені в суді, господарському суді та третейському суді.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, ОСНОВНОЇ ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2589.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 462.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – 11 лютого. – № 6. – Ст. 56.
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. // Урядовий кур'єр. – 2005. – 17 серпня. – № 153-154.
6. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (додаток). – Ст. 375.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 12 липня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 (додаток). – Ст. 1122.
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26 (29.06.2001). – Ст. 131.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня. – № 90-91.
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 461.
11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-42. – Ст. 492.
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 19 вересня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – 19 грудня. – № 50–51. – Ст. 384.

13. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – 9 лютого. – № 5–6. – Ст. 30.
14. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. в редакції від 22 грудня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440 ; 1995. – № 14. – Ст. 93 ; 1999. – № 42–43. – Ст. 378 ; 2001. – № 10. – Ст. 44. ; Голос України. – 2012. – 18 січня. – № 8–9.
15. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
16. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 292.
17. Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 19 жовтня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – 29 грудня. – № 51–52. – Ст. 447.
18. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – Ст. 1987.
19. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. в редакції від 26 листопада 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
20. Про депозитарну систему України : Закон України від 6 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 39. – Ст. 517.
21. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №48. – Ст. 483.
22. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
23. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
24. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – 27 лютого. – № 9. – Ст. 79.

25. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
26. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 647.
27. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.
28. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 березня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 21. – Ст. 103.
29. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222.
30. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 272.
31. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.
32. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – Ст. 101.
33. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 лютого 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158.
34. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
35. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 7. – Ст. 35.
36. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 416.
37. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
38. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19 травня 2011 р. // Урядовий кур'єр. – 2011. – 26 липня. – № 134.
39. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – 2 квітня. – № 14. – Ст. 168 (втратив чинність з 1 січня 2004 р., крім ст. 4).

40. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – Ст. 364.
41. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
42. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
43. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
44. Про споживчу кооперацію : Закон України від 9 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – 28 липня. – № 30. – Ст. 414.
45. Про товарну біржу : Закон України від 10 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 139.
46. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 13. – Ст. 52.
47. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст. 456.
48. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
49. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – 7 листопада. – № 45. – Ст. 363.
50. Про Фонд державного майна України : Закон України від 9 грудня 2011 р. // Урядовий кур'єр. – 2012. – 19 січня. – № 10.
51. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 34. – Ст. 291.
52. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21 червня 2012 р. // Голос України. – 2012. – 2 серпня. – № 140. – Ст. 52.
53. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – 4 серпня. – № 31. – Ст. 268.

54. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
55. Деякі питання вдосконалення корпоративного управління публічного акціонерного товариства «Нафтогаз України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2015 р. № 1002 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1002-2015-%D0%BF>
56. Про деякі питання управління корпоративними правами держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2014 р. № 678 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/678-2014-%D0%BF>
57. Про затвердження модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1182 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1182-2011-%D0%BF>
58. Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 р. № 155 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/155-2004-%D0%BF>
59. Про затвердження Положення про порядок корпоратизації підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 липня 1993 р. № 508 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/508-93-%D0%BF>
60. Про затвердження Положення про спостережну раду: : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 липня 1993 р. № 556 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/556-93-%D0%BF>
61. Про затвердження Порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2007 р. № 832 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/832-2007-%D0%BF>
62. Про затвердження Порядку утворення державної холдингової компанії: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 773 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/773-2012-%D0%BF>
63. Про управління корпоративними правами держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2000 р. № 791 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/791-2000-%D0%BF>

64. Про утворення Національної акціонерної компанії «Укראгролізинг» : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2001 р. № 354 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/354-2001-%D0%BF>
65. Про формування і ведення Реєстру корпоративних прав держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2003 р. № 1679 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1679-2003-%D0%BF>
66. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. № 13 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>
67. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25 лютого 2016 р. № 4 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

Основна використана література:

68. Корпоративне право [Текст]: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [О. В. Гарагонич та ін.]; за заг. ред. О. В. Гарагонича та С. М. Грудницької. – Київ: Слово, 2014. – 343 с.
69. Корпоративне право України [Текст]: підручник / В. В. Луць [та ін.]; за заг. ред. В. В. Луця, д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 379 с.
70. Пальчук П.М. Корпоративне право [Текст]: навч. посіб. / П. М. Пальчук; Київ. нац. торг.- екон. Ун- т. – Київ: КНТЕУ, 2015. – 315 с.
71. Смітюх А.В.. Корпоративне право у схемах [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. В. Смітюх. – К. : Істина, 2012. – 271 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення навчальної дисципліни:

72. Бабяк Н. Д. Корпоративне фінансування в умовах нестабільності фінансового ринку [Електронний ресурс] / Н. Д. Бабяк, М. М. Самбірський // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 116– 125.
73. Бейцун І.В. Проблемні питання практики розгляду судами корпоративних спорів / І.В. Бейцун // Вісник господарського судочинства – 2007. – № 6. – С. 113– 120.

- 74.Васильєва В.А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав / В.А. Васильєва // Вісник господарського судочинства – 2007. – №6. – С. 127– 132.
- 75.Вінник О.М. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства» [Текст] / О.М. Вінник. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 312 с.
- 76.Волкович, О. Ю. Господарські товариства як об'єкт управління / О. Ю. Волкович // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Вип. 41. – 2008. – С. 236– 244.
- 77.Гафурова О.В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів [Текст] / О. В. Гафурова; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2006. – 200 с.
- 78.Гладкий С. О. Комерційне право [Текст] : навч.- метод. посібник / С. О. Гладкий, О. М. Коросташов. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 283 с.
- 79.Гладкий С. О. Кооперативи: поняття і правова природа (історичний аспект) / С. О. Гладкий // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України : наук.– практ. зб. – 2008. – № 1 (43). – С. 35– 41.
- 80.Гладкий С. О. Кооперативне право [Текст]: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / С. О. Гладкий, Г. В. Лаврик. – Полтава : ПУЕТ, 2015. – 317 с.
- 81.Гнатківський Б. М. Національна кредитна кооперація в контексті міжнародного досвіду: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / Б. М. Гнатківський, О. Бульботка // Экономика Крыма. – 2013. – № 1. – С. 116– 122. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econkr_2013_1_24
- 82.Головань І. Адвокат у ролі корпоративного секретаря, або Нові можливості за новим Законом / І. Головань // Правовий тиждень. – 2009. – №17. – 28 квітня.
- 83.Господарський кодекс України [Текст]: науково-практичний коментар / За ред. Коссака В.М. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 624 с.
- 84.Господарський кодекс України: науково-практичний коментар станом на 1 листопада 2009 року[Текст] / за заг. ред. Притики Д.М., Булгакової І.В. // К.: «Юстініан». – 2010. – 1088 с.
- 85.Григор'єв, І. Господарські товариства. Внесення вкладів до статутного капіталу ТОВ: корпоративний та податковий аспекти

- [Текст] / І. Григор'єв // Юридична газета. – 2004. – 24 (20 січня). – С. 9.
86. Дадашев Б.А. Кредитні спілки в Україні [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. А. Дадашев, О. І. Гриценко ; ДВНЗ «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – К. : Центр учбової л-ри, 2010. – 110 с.
87. Демченко С.Ф. Деякі проблеми судової практики вирішення корпоративних спорів / С.Ф. Демченко // Вісник господарського судочинства. – 2007. – №6. – С. 94–99.
88. Дідківська Л.В. Українська кооперація: досвід і перспективи / Л.В. Дідківська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010 – № 11. – С. 135–143.
89. Добровольский В.И. Корпоративное право для практикующих юристов [Текст]: монографія. / В.И. Добровольский. – М.: Волтерс Клувер. – 2009. – 656 с.
90. Добровольский В.И. Применение корпоративного права: [Текст] практическое руководство для корпоративных юристов / В.И. Добровольский. – М.: Волтерс Клувер. – 2008. – 576 с.
91. Духневич А.В. Кредитні спілки в Україні: історія та сучасність [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. В. Духневич ; Волин. нац. Ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк : РВВ Волин. нац. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. – 236 с.
92. Жабський В. І. Корпоративні права держави як об'єкт корпоративних правовідносин [Електронний ресурс] / В. І. Жабський // Наше право. – 2013. – № 10. – С. 16-22. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nashp_2013_10_5.pdf.
93. Жигір'я А.А. Становлення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні / А.А. Жигір'я // Агросвіт. – 2012. – № 8. – С. 34–36.
94. Жорнокуй Ю. «Конфлікт інтересів» та «корпоративний конфлікт»: спільні та відмінні ознаки / Ю. Жорнокуй // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №11.
95. Жорнокуй Ю. Корпоративна природа відносин між акціонером і акціонерним товариством / Ю. Жорнокуй // Право України. – 2008. – №11. – С. 49–57.
96. Жорнокуй Ю. Поняття та правова природа категорії "корпоративний конфлікт" у структурі приватноправових відносин / Ю. Жорнокуй // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №6.

97. Жорнокуй Ю. Шляхи вирішення конфліктних ситуацій (корпоративних конфліктів) в акціонерних товариствах / Ю. Жорнокуй // Право України. – 2009. – №10. – С. 190– 199.
98. Жорнокуй Ю. Суб'єктивне корпоративне право: універсальна єдність чи множинність прав [Електронний ресурс] / Ю. Жорнокуй // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 3. – С. 106– 116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_3_10
99. Захарченко А. М. Щодо визначення і застосування поняття "державне акціонерне товариство" [Електронний ресурс] / А. М. Захарченко // Публічне право. – 2013. – № 1. – С. 302– 309. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_1_43
100. Зеліско, А. В. Перетворення споживчих товариств у господарські товариства [Текст] / А. В. Зеліско // Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип.37. – К. : Ін-т держави і права НАН України / голова редкол. Ю. С. Шемшученко, 2007. – С. 396– 402.
101. Киценко Д. Застосування іноземного права до корпоративних відносин / Д. Киценко // Юридична газета. – 2008. – №27. – 8 липня.
102. Киценко Д. Наслідки підпорядкування корпоративних відносин іноземному праву / Д. Киценко // Юридична газета. – 2008. – № 31– 32. – 12 серпня.
103. Кібенко О.Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України: монографія / О.Р. Кібенко. – Харків: Страйд. – 2005. – 432 с.
104. Климчук О. Корпоративные правоотношения в обществах с ограниченной ответственностью в Украине: [Текст] практическое пособие / О. Климчук, Т. Христюк. – К.: АЛЕРТА. – 2010. – 446 с.
105. Коментовані зразки документів (за чинним законодавством). Том 1. Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Цінні папери, Корпоративне право, Іпотека, Нотаріальний процес, Захист прав нотаріуса [Текст] / За загальною редакцією В.М. Марченка, О.Д. Чуєвої. – Харків: Страйд. – 2010. – 440 с.
106. Корніюк, О. Господарські товариства: подолання правових колізій / О. Корніюк // Бизнес. Бухгалтерия. – 2008. – 12 (24 березня). – С. 71– 72.
107. Коросташов О. М. Право (Господарське право. Комерційне право) [Текст]: навчальний посібник для студентів вищих

- навчальних закладів / О. М. Коросташов, Н. М. Тягунова, П. Ю. Балабан. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – 465 с.
108. Корпоративне право Австрії та України [Текст] : [монографія] / [Васильєва В. А. та ін.] ; за ред. проф. В. А. Васильєвої. – Івано-Франківськ : ПНУ ім. Василя Стефаника, 2015. – 250 с.
109. Корпоративне право Європейського Союзу та України [Текст] : навч. посіб. для студентів галузі знань 0304 «Право» спец. 8.03040101 «Правознавство» (для ден. та заоч. форм навчання) / Репецький В. М., Музика Я. І., Граб С. О; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2014. – 275 с.
110. Корпоративне право ЄС [Текст] : навч. посібник / Т. В. Шашихіна [та ін.] ; Програма Tacis Європейського Союзу в Україні, Проект "Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони". – К. : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 170 с.
111. Кравчук В. М. Проблеми застосування Закону України "Про господарські товариства" в частині, що регулює припинення корпоративних правовідносин [Текст] / В. М. Кравчук // Захист корпоративних прав інвесторів в світлі нового Цивільного кодексу України : матеріали семінару, 16–18 квіт. 2003 р. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, юрид. ф-т, каф. цивіл. права і процесу, Львів. апеляц. госп. суд, Львів. апеляц. суд, Госп. суд Львів. обл. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – С. 73–112.
112. Кравчук В. М.. Корпоративне право [Текст] : [Наук.–практ. комент. законодавства та суд. практики] / В. М. Кравчук. – К. : Істина, 2005. – 719 с.
113. Кужелев М. О. Корпоративне управління в системі корпоративних відносин: методологічний аспект [Електронний ресурс] / М. О. Кужелев // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.13. – С. 199–203.
114. Кулинич П. Ф. Фермер та фермерське господарство як суб'єкти права на сільськогосподарські землі [Текст] / П. Ф. Кулинич // Земельне право України: теорія і практика : загальнодерж. наук.–практ. юрид. вид. – 2013. – № 8. – С. 31–36.
115. Лебідь В. І. Господарське право [Текст] : навч. посіб. / В. І. Лебідь, Н. О. Можаровська, Л. Л. Нескороджена ; Нац. акад. внутр. справ. – Вид. 2-ге, допов. і перероб. – Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. – 414 с.
116. Мавліханова Р. В. Виробничі кооперативи як суб'єкти цивільного права [Текст]: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Р. В.

- Мавліханова; Національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2005. – 212 арк.
117. Мостовий Г.І. Проблеми розвитку кооперативних відносин в аграрному секторі економіки України / Г.І. Мостовий, В.Ю. Бабаєв // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. – № 5. – С. 106–111.
118. Науково-практичний коментар закону України «Про господарські товариства» [Текст] / Ю. Крупка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 272 с. (Бюлетень законодавства і юридичної практики України; 2008, №9).
119. Новіцька І.В. Роль кредитної кооперації у соціально-економічному розвитку України / І.В. Новіцька // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8. – С. 125–131.
120. Подерьогін А. М. Корпоративне податкове планування у фінансовому управлінні підприємством / А.М. Подерьогін, В. К. Черненко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 47–54.
121. Ринка О. Організація правової роботи в системі споживчої кооперації України / О. Ринка // Вісті ЦССТУ. Діловий випуск. – 2010. – 1 жовтня. – № 40. – С. 1–8 (вкладка).
122. Смітюх А. В. Корпоративне право України. Практикум [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. В. Смітюх ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – К. : Істина, 2011. – 182 с.
123. Смолин Григорій Васильович Господарське право України. Загальна частина [Текст]: навч. посіб. / Г. В. Смолин ; Львів. держ. Ун-т внутр. справ. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Л. : ЛДУВС, 2013. – 551 с.
124. Смолин Г. В. Господарське право України. Особлива частина [Текст]: підручник / Г. В. Смолин; Львів. держ. Ун-т внутр. справ. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Львів : ЛДУВС, 2014. – 591 с.
125. Стільник В.В. Еволюція організаційно-правових форм та стан кооперації сільськогосподарських підприємств України / В.В. Стільник // Агросвіт. – 2012. – № 5. – С. 53–56.
126. Тимошенко І.В. Про кооперативні організації сфери послуг / І.В. Тимошенко // Вісті ЦССТУ. Діловий випуск. – 2012. – 4 травня. – № 18. – С. 3–4 (вкладка).
127. Тимошук О. Корпоративне право: проблеми застосування: Щорічний форум з корпоративного права Асоціації юристів України / О. Тимошук // Юридичний вісник України. – 2011. – № 44(5–11 листопада). – С. 2–3.

128. Ушкаренко Ю. Актуальні проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації / Ю. Ушкаренко, В. Петлюченко, В. Грек // Тваринництво України. – 2011. – № 12. – С. 8– 11.
129. Ушкаренко Ю. Фермерство у розвитку сільгоспооперації / Ю. Ушкаренко, В. Петлюченко // Тваринництво України. – 2011. – № 11. – С. 35– 38.
130. Ушкаренко Ю.В. Підвищення ефективності діяльності фермерських господарств на основі кооперації / Ю.В. Ушкаренко // Агросвіт. – 2011. – № 13/14. – С. 2– 6.
131. Цікало В. Корпоративні права: поняття, ознаки та класифікація / В. Цікало // Право України. – 2010. – № 11. – С. 102– 112.
132. Чурилова Т.М. Правові засади розвитку сільськогосподарських кооперативів / Т. М. Чурилова // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 206– 210.
133. Шуба Б. В. Корпоративне право і законодавство: поняття та систематизація [Електронний ресурс] / Б. В. Шуба // Європейські перспективи. – 2013. – № 5. – С. 137– 140. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_5_26
134. Шульга М.В. Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення [Текст] / М. В. Шульга [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Шульга. – Х. : Одиссей, 2004. – 464 с.
135. Шуст О.А. Економічні засади розвитку кооперації в м'ясному скотарстві України / О.А. Шуст // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 3. – С. 64– 68.
136. Щербина В.С. Господарське право [Текст]: підручник / В. С. Щербина. – 6-те вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 636 с.
137. Яценко І. С. Корпоративне право Республіки Польща (основні положення) [Текст] / І. С. Яценко. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 232 с.
138. Goulding, S. Company law [Electronic resource] / S. Goulding. - 2nd. ed.. - London : Cavendish Publishing Limited, 1999. - 479 p.
139. Finch, W. Corporate insolvency law [Electronic resource] / W. Finch. - Cambridge : Cambridge university press, 2009. - 916 p.